

En trygg Stockholmsregion

Region Stockholms roll i arbetet med att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen

EN TRYGG STOCKHOLMSREGION

Region Stockholms roll i arbetet med att öka
säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen

Adress:

Regionledningskontoret
Ledningsstöd och utveckling
Box 22550
104 22 Stockholm
Telefon: 08-737 25 00

En trygg Stockholmsregion. Region Stockholms roll i arbetet med att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen

Stockholm 2021

RS 2019-1061

Anmäld till Region Stockholms regionstyrelse 2021-12-14

Förord

Brottsligheten och otryggheten är vår andra pandemi. Den plågar Sverige. Den breder ut sig i våra städer, förorter och bygder. Den förpestar, förstör och hotar tilliten såväl människor emellan som till samhällets institutioner, detta då den kopplar allt större grepp om samhället och de människor som lever i det.

År 2020 inrättade Region Stockholm Trygghetskommissionen. En oberoende kommission som utan skygglappar skulle ta sig an, att inte bara vända på stenar för att se vad som finns där inunder, utan utifrån det också göra en gedigen nulägesanalys om otryggheten och brottsligheten i regionen, förstå dess orsaker, se dess effekter och presentera förslag på insatser framåt.

Att frågan är angelägen vittnar den breda uppslutningen om. Delaktiga i arbetet har varit representanter från politik, förvaltning, akademi, polis, myndigheter, näringsliv, civilsamhället och andra aktörer.

Trygghetskommissionens slutrapport ska lägga grunden för det framtida trygghetsarbetet i Stockholmsregionen, öppna för hur vi kan förbättra nuvarande arbete och bygga upp nya arbetsmetoder, samarbeten och nya insatser för att knäcka otryggheten. Med den delrapport som släpptes i maj 2021 och denna slutrapport ges en bred kunskapsbas att utgå ifrån och flera förslag på insatser för att möta och motverka otryggheten, dess rötter samt konsekvenser. Arbetet som har bedrivits har följts av en parlamentarisk styrgrupp, men förslag och åtgärder som här presenteras har ännu inte varit föremål för politisk behandling, vilket varit viktigt för att värna kommissionens oberoende.

Det är ett stort och gediget arbete som Trygghetskommissionen har genomfört. Jag vill tacka alla som har valt att engagera sig i arbetet, som med det bidragit i det långsiktiga för att motverka otryggheten i vårt samhälle, såväl inom ramarna för Trygghetskommissionen som i trygghetsarbetet i stort. Ett varmt tack till utredare Magnus Lindgren som förtjänstfullt lett och arbetat hårt i det viktiga arbete som kommissionen genomfört under det gångna året. Därtill vill jag även tacka Ingela Erneholm, Magnus Kristiansson och Anton Västberg för det stora stöd de har utgjort i trygghetsarbetet.

Med denna slutrapport hoppas jag att vi tillsammans kan stärka Stockholmregionens trygghetsarbete för framtiden.

Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande Trygghetskommissionen

Innehåll

1.	Trygghet i fokus	12
1.1	Inrättande av en Trygghetskommission.....	13
1.1.1	Slutrapportens disposition	14
1.2	Avgränsningar	14
1.3	Definitioner	15
1.4	Kartläggning av livskvalitetsbrott och otrygghet i Stockholmsregionen.....	16
2.	Aktörskartläggning.....	19
3.	Region Stockholm.....	23
3.1	Hur påverkas Region Stockholm och hur påverkar Region Stockholm?	23
3.1.1	Kollektivtrafik	23
3.1.2	Hälso- och sjukvård.....	24
3.1.3	Regional utveckling	25
3.2	Region Stockholms nuvarande förmåga att arbeta med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar	26
3.2.1	Region Stockholms förmåga - analys	33
3.2.2	Sammanfattning	34
4.	Förslag på åtgärder	36
4.1	På nationell nivå.....	38
4.2	I Stockholmsregionen	39
4.3	Region Stockholm	40
4.4	Fortsatt arbete inom Region Stockholm.....	44
5	Referenser	45
6	Bilagor.....	46
6.1	Bilaga 1: Styrgrupp och referensgrupper	46
6.2	Bilaga 2: Hearingar	47
6.3	Bilaga 3: Utblick.....	55
	Exempel från andra regioner i Sverige.....	55
	Internationella exempel.....	58
6.4	Bilaga 4: Region Stockholms organisationsschema (november 2021)	60

Sammanfattning

Stockholm är en unik storstadsregion i en svensk kontext bestående av 26 kommuner med nästan 2,4 miljoner invånare och cirka 350 000 företag med drygt 1,2 miljoner anställda. Regionen växer konstant både till antal invånare och företag. I många avseenden är den därmed jämförbar med andra storstadsregioner i Europa.

Under de senaste decennierna har den expansiva utvecklingen utmanats av en ny och mer organiserad brottslighet och påtaglig otrygghet som ställt både myndigheter, näringsliv och medborgare på stora prov. Enligt polisens senaste bedömning finns det i Stockholmsregionen 27 utsatta områden och 52 verksamma gäng som tillsammans består av uppskattningsvis mellan 5 000 och 10 000 grovt kriminella individer. I dess spår följer en påtaglig brottslighet och otrygghet, något som framgår av både den officiella kriminalstatistiken och en rad nationella och regionala offer- och trygghetsundersökningar.

Brottsligheten och otryggheten påverkar allt från var människor väljer att bosätta sig, var företag beslutar att etablera sin verksamhet och hur olika investeringsbeslut fattas till hur personer lever sina liv och rör sig i regionen. Med tanke på att en tredjedel av Sveriges ekonomiska tillväxt skapas i Stockholmsregionen så kan problemen med brottslighet och otrygghet på sikt få konsekvenser även för övriga delar av landet.

För att hantera denna allvarliga situation finns det i Stockholmsregionen en rad aktörer med möjligheter att förebygga och förhindra brott och otrygghet. Det handlar om både sådana med ett formellt ansvar för frågorna i form av polis, åklagare, tull etc., men också om andra viktiga aktörer som exempelvis regionens kommuner, fastighetsägare, näringsidkare, civilsamhället etc.

Vid sidan av dessa är även Region Stockholm en relevant aktör i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete på grund av storlek och verksamheter. Region Stockholm har drygt 45 000 anställda och en budget på cirka 118 miljarder kronor per år, och är därmed en av Sveriges största arbetsgivare. Region Stockholm är en regional kollektivtrafikmyndighet och beslutar om det trafikförsörjningsprogram som anger vilka mål och krav som ska finnas för kollektivtrafiken i länet. Vidare ansvarar Region Stockholm för att länets invånare får hälso- och sjukvård och tandvård. Region Stockholm har också ansvar för att samordna den regionala fysiska planeringen i Stockholmsregionen genom att ta fram en regional utvecklingsplan och yttra sig över förslag till ändringar av kommunernas översiktsplaner och detaljplaner. Till detta kommer uppgifter inom kulturområdet, till exempel ett ansvar för Konserthuset och för konstnärlig gestaltning av de egenägda vårdbyggnaderna.

En analys av brottsligheten och otryggheten visar att den tenderar att vara koncentrerad till vissa kommuner, kommundelar och platser i regionen, varav många ligger i anslutning till Region Stockholms verksamhet i form av kollektivtrafikheter, hälso- och sjukvårdsheter och kulturnoder. Det innebär att Region Stockholm inte bara påverkas av, utan också har möjlighet att påverka, de förhållanden som bidrar till uppkomsten av brott och otrygghet i regionen.

Redan i dagsläget genomför Region Stockholm åtgärder för att minska brottsligheten och öka tryggheten. Det handlar om förebyggande insatser i form av ordningsvakter och väktare, larm och kamerabevakning, men också om insatser för att hantera brottslighetens konsekvenser i form av sanering av skadegörelse och klotter samt stöd till brottsutsatta m.m. Samtidigt saknas ett sammanhållet och strukturerat arbete med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar i Region Stockholm, vilket innebär att det finns en stor potential att utveckla både det strategiska och operativa arbetet. I första hand är problemen relaterade till avsaknad av system och processer, bristande resurser samt bristande kunskap och intern samverkan.

Förutom effektiviseringsvinster skulle ett mer sammanhållet och strukturerat arbete kunna bidra till att reducera säkerhets- och trygghetskostnaderna som under det senaste decenniet har ökat kraftigt och i nuläget uppgår till cirka 670 miljoner kronor per år. Vid sidan av brottsligheten och otrygghetens utveckling beror denna kostnadsökning på att regioner, liksom kommuner och privata aktörer, fått ta allt större ansvar för att själva upprätthålla ordningen till följd av att polisen har dragit sig tillbaka eller inte klarar av vissa uppgifter.

Sammanfattningsvis står både Region Stockholm och Stockholmsregionen inför enorma utmaningar vad gäller brott och otrygghet under de kommande åren, vilket betyder att behovet av nya idéer, nya lösningar och nya samarbetsformer är stora. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att mycket talar för att polisens svårigheter att bistå i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet kommer kvarstå. Det är därför problematiskt att Region Stockholms nuvarande säkerhetsorganisation, trots stora ambitioner, har svårt att få genomslag för ett säkerhets- och trygghetsarbete kopplat till brott och ordningsstörningar i organisationen; erfarenheterna visar att det inte räcker med att styra endast genom att utfärda riktlinjer och andra styrdokument för att få till en implementering.

Mot bakgrund av brottsligheten och otrygghetens utveckling samt de utmaningar som väntar är det nödvändigt att Region Stockholm höjer ambitionsnivån och intensifierar arbetet med att skapa säkra och trygga miljöer. Region Stockholm kan påverka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen genom sin egen verksamhet som finns i hela regionen och som dagligen har inverkan på invånarna. För att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen behövs en tydlig riktning – en målbild. Målet för Region Stockholms arbete med säkerhet och trygghet bör vara att kollektivtrafiken och vårdmiljöer ska vara trygga platser för alla de som nyttjar den samhällsservice som Region Stockholm har i uppdrag att leverera, men också för de tusentals personer som arbetar där. Det betyder att det ska råda nolltolerans mot brott och ordningsstörningar i all Region Stockholms verksamhet.

Trygghetskommissionen föreslår att Region Stockholms roll i att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen ska vara att säkerställa att de egna miljöerna kopplade till kollektivtrafik och hälso- och sjukvård är säkra och trygga platser och att Region Stockholm är en långsiktig, engagerad och tydlig samarbetspartner för Stockholmsregionens övriga aktörer.

De förslag som Trygghetskommissionen presenterar i denna rapport omfattar, av naturliga skäl, i första hand åtgärder som Region Stockholm själv kan genomföra, men också åtgärder som kan vidtas tillsammans med andra aktörer i Stockholmsregionen för att minska brottsligheten och öka

tryggheten. Förslagen tar främst sikte på den typ av brott och ordningsstörningar som framför allt påverkar människors livskvalitet i vardagen, så kallade livskvalitetsbrott. Det kan till exempel vara fråga om skadegörelse och klotter, ungdomsgång som stör ordningen i den offentliga miljön, nedskräpning, resor utan giltig biljett i kollektivtrafiken, förtäring av alkohol på platser med alkoholförbud etc. En annan viktig utgångspunkt för förslagen handlar om kollektivtrafikens betydelse för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, där kollektivtrafiken ytterst kan ses som Stockholmsregionens blodomlopp.

Sammantaget betyder ovanstående att för att nå målet krävs en historisk satsning i Region Stockholm. Inberäknat de kostnader som Region Stockholm har och som förväntas öka, tillsammans med de åtgärder som behöver göras, är det relevant att prata om en trygghetsmiljard. Utmaningarna är många, berör olika konstellationer av aktörer och behöver mötas på olika tidshorisonter, några omgående här och nu, andra på kort sikt och ytterligare andra på längre sikt.

De förslag som Trygghetskommissionen presenterar i denna rapport omfattar bland annat följande åtgärder:

PÅ NATIONELL NIVÅ

- Stärkt det rättsliga skyddet för utsatta yrkesgrupper i form av exempelvis bussförare och vårdpersonal vid akutmottagningar.
- Utred förutsättningarna för en särskild kollektivtrafikpolis i statlig, regional eller kommunal regi.

I STOCKHOLMSREGIONEN

- Initiera ett regionalt samarbete kring trygghetsfrågor för ett effektivt arbete
- Genomför en regional trygghetsundersökning för att skapa en gemensam lägesbild
- Inrätta ett kunskapscenter för att samla kunskap om effektiva trygghetsskapande åtgärder
- Genomför platssamverkan för att skapa säkra, trygga och attraktiva offentliga miljöer

I REGION STOCKHOLM

- Inrätta ett Trygghetskansli för intern samordning av arbetet med säkerhet och trygghet
- Genomför ett kunskapslyft för att stärka säkerhetskulturen i hela Region Stockholm
- Inrätta en trygghetsfond för att säkerställa ett kunskaps- och verklighetsbaserat arbete
- Genomför ett tekniksprång för att ta del av och nyttja nya idéer och lösningar

FORTSATT ARBETE I REGION STOCKHOLM

- Ta fram en strategi med fokus på våld och hot mot medarbetare
- Ta fram en strategi med fokus på de kriminella hoten i form av välfärdsbrottslighet och korruption riktade mot Region Stockholm

1. Trygghet i fokus

Stockholm är en unik storstadsregion i en svensk kontext bestående av 26 kommuner med nästan 2,4 miljoner invånare¹ och cirka 350 000 företag² med drygt 1,2 miljoner anställda³. Regionen växer konstant både till antal invånare och företag. I många avseenden är den därmed jämförbar med andra storstadsregioner i Europa.

Under de senaste decennierna har den expansiva utvecklingen utmanats av en ny och mer organiserad brottslighet och påtaglig otrygghet som ställt både myndigheter, näringsliv och medborgare på stora prov. Enligt polisens senaste bedömning finns det i Stockholmsregionen 27 utsatta områden⁴ och 52 verksamma gäng⁵ som tillsammans består av uppskattningsvis mellan 5 000 och 10 000 grovt kriminella individer⁶. I dess spår följer en påtaglig brottslighet och otrygghet, något som framgår av både den officiella kriminalstatistiken och en rad nationella och regionala offer- och trygghetsundersökningar.^{7 8}

Brottsligheten och otryggheten påverkar allt från var människor väljer att bosätta sig, var företag beslutar att etablera sin verksamhet och hur olika investeringsbeslut fattas till hur personer lever sina liv och rör sig i regionen. Med tanke på att en tredjedel av Sveriges ekonomiska tillväxt skapas i Stockholmsregionen så kan problemen med brottslighet och otrygghet på sikt få konsekvenser även för övriga delar av landet.

För att hantera denna allvarliga situation finns det i regionen en rad aktörer med möjligheter att förebygga och förhindra brott och otrygghet. Det handlar om både sådana med ett formellt ansvar för frågorna i form av polis, åklagare, tull etc., men också om andra viktiga aktörer som exempelvis regionens kommuner, fastighetsägare, näringsidkare, civilsamhället etc. som direkt eller indirekt har en betydelsefull roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Vid sidan av dessa är även Region Stockholm en relevant aktör i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete på grund av storlek och verksamheter. Region Stockholm har drygt 45 000 anställda och en budget på cirka 118 miljarder kronor per år, och är därmed en av Sveriges största arbetsgivare. Region Stockholm är en regional kollektivtrafikmyndighet och beslutar om det trafikförsörjningsprogram som anger vilka mål och krav som ska finnas för kollektivtrafiken i länet. Vidare ansvarar Region Stockholm för att länets invånare får hälso- och sjukvård och tandvård. Region Stockholm har också ansvar för att samordna den regionala fysiska planeringen i Stockholmsregionen genom att ta fram en regional utvecklingsplan och yttra sig över förslag till ändringar av kommunernas översiktsplaner och detaljplaner. Till detta kommer vissa uppgifter inom kulturområdet, till exempel ett ansvar för Konserthuset och för konstnärlig gestaltning av de egenägda vårdbyggnaderna.

¹ SCB (2020)

² Bolagsverket (2021)

³ Stockholms Handelskammare (2021)

⁴ Polismyndigheten (2021a)

⁵ Polismyndigheten (2021b)

⁶ Rostami m.fl. (2018)

⁷ Polismyndigheten (2020)

⁸ Brottsförebyggande rådet (2020:8)

Region Stockholms betydelse i det regionala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet blir också tydlig då brottsligheten och otryggheten tenderar att vara koncentrerad till vissa kommuner, kommundelar och platser i regionen, varav många ligger i anslutning till Region Stockholms verksamhet i form av kollektivtrafiknoder, hälso- och sjukvårdsnoder och kulturnoder.⁹ Det innebär att Region Stockholm inte bara påverkas av utan också, tillsammans med andra aktörer, har möjlighet att påverka de förhållanden som bidrar till uppkomsten av brott och otrygghet i regionen.

Problem med brott och otrygghet följer inte geografiska och organisatoriska gränser som kommungränser eller lokalpolisområden utan behöver ses och hanteras gemensamt i regionen, allt för att skapa en säker och trygg miljö för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen.

1.1 Inrättande av en Trygghetskommission

För att kartlägga hur situationen ser ut och identifiera vad som kan göras för att minska brottsligheten och öka tryggheten tillsatte Region Stockholm i september 2020 en oberoende Trygghetskommission i syfte att samla aktörer som tillsammans kan arbeta för en tryggare Stockholmsregion.^{10 11}

Trygghetskommissionen har haft en parlamentarisk styrgrupp, en intern referensgrupp samt en extern referensgrupp (se bilaga 1). Trygghetskommissionen har utöver det haft regelbunden dialog med ett flertal viktiga offentliga och privata aktörer i Stockholmsregionen och genomfört sju hearingar i relaterade ämnen (se bilaga 2). Styrgruppen valde att Trygghetskommissionens projektgrupp skulle arbeta som en självständig utredning med forskaren och f.d. chefen inom polisen Magnus Lindgren från Stiftelsen Tryggare Sverige som särskild utredare. Ingela Erneholm har varit utredningssekreterare och Magnus Kristiansson har varit projektledare, båda anställda på regionledningskontoret vid Region Stockholm.

Trygghetskommissionens uppdrag har varit att kartlägga situationen och utmaningarna när det gäller brott och otrygghet i Stockholmsregionen samt att föreslå hur det arbete som redan finns kan utvecklas för att minska brottsligheten och öka tryggheten. Kartläggningen presenterades i en delrapport till regionstyrelsen i maj 2021. I denna slutrapport föreslås konkreta åtgärder som kan genomföras dels av Region Stockholm själva, dels av Region Stockholm tillsammans med andra aktörer för att minska brottsligheten och öka tryggheten i Stockholmsregionen. En del av dessa åtgärder är beroende av faktorer som beslutas på riksnivå, exempelvis i form av lagar och förordningar. Därför ingår även förslag på åtgärder som behöver genomföras nationellt.

⁹ Trygghetskommissionen (2021)

¹⁰ Region Stockholm (2019)

¹¹ Region Stockholm (2020)

1.1.1 Slutrapportens disposition

Slutrapporten består av fyra kapitel där det inledande kapitlet beskriver Trygghetskommissionens inrättande, avgränsningar och de huvudsakliga resultaten från kartläggningen i delrapporten. I det andra kapitlet finns en aktörskartläggning som kort beskriver de roller som olika aktörer i civilsamhället, näringslivet och i offentlig sektor har idag i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Kapitel 3 fokuserar på Region Stockholm och Region Stockholms organisation och uppdrag samt hur dessa relaterar till säkerhet och trygghet. I kapitlet görs också en analys gällande vilken förmåga Region Stockholm har idag att arbeta med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. Utifrån en samlad bedömning ger Trygghetskommissionen i kapitel 4 förslag på konkreta åtgärder på hur Region Stockholm, själva och tillsammans med andra aktörer, kan öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen. Som bilaga finns exempel från andra regioner och kommuner i Sverige och internationellt.

1.2 Avgränsningar

Utifrån uppdraget och med hänsyn till projektets tidsram har det varit nödvändigt att göra tre huvudsakliga avgränsningar:

- 1) Trygghetskommissionen utgår från att begreppet trygghet är så nära kopplat till begreppet säkerhet att det inte är relevant att diskutera trygghet utan att samtidigt inkludera säkerhet. Frågor som rör säkerhet och trygghet i samhället kan omfatta allt från trafiksäkerhet och brandsäkerhet till sjösäkerhet, IT-säkerhet och driftsäkerhet. Inom många av dessa områden finns en omfattande lagstiftning som styr och reglerar hur myndigheter, kommuner, organisationer och andra aktörer ska arbeta vilket innebär att det ofta bedrivs ett strukturerat arbete med tydliga system, processer och arbetssätt. Motsvarande lagstadgade skyldigheter saknas i huvudsak för förebyggande arbete gällande säkerhet och trygghet kopplat till frågor som handlar om brott och ordningsstörningar, vilket gör att arbetet inte bedrivs på ett lika strukturerat sätt som inom andra områden.

Brott och ordningsstörningar är ett gemensamt regionalt problem men Region Stockholms ansvar för dessa frågor är idag otydligt. I kombination med samhällsutvecklingen i stort där brottsligheten och otryggheten blivit allt viktigare frågor har Trygghetskommissionen därför gjort en avgränsning att arbeta med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar.

Vilken typ av säkerhet?

Säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar.

- 2) De etablerade begreppen vardagsbrott eller mängdbrott är inte ändamålsenliga i en diskussion om säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar utan det finns behov av ett mer adekvat sätt att samlat beskriva brott, beteenden och ageranden som har påverkan på individens trygghet i vardagen. Trygghetskommissionen använder därför ett nytt begrepp kallat livskvalitetsbrott. Kortfattat handlar detta om den typ av synliga brott och ordningsstörningar som medborgarna själva har upplevt, sett eller hört talas om och som därmed har en negativ

påverkan på ett kvarter, ett bostadsområde eller ett helt samhälle. Det är de brott och ordningsstörningar som påverkar människors trygghet i vardagen, men som få pratar om och ännu färre jobbar förebyggande med. Det finns därför anledning att utforma en brottskatalog särskilt anpassad för trygghetsdiskussioner, som bland annat kan inkludera skadegörelse, fordonsbrott, narkotikabrott och misshandel.

Mot bakgrund av den stora uppmärksamhet och det utvecklingsarbete som redan pågår i samhället vad gäller den grövre brottsligheten har Trygghetskommissionen gjort en avgränsning till att fokusera på livskvalitetsbrott.

Vilket typ av brott?

Den typ av brott och ordningsstörningar som framför allt påverkar tryggheten i vardagen, ett nytt begrepp kallat livskvalitetsbrott.

- 3) Trygghetskommissionens arbete är inriktat på säkerheten och tryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen. Kommissionen har tagit ett helhetsgrepp för att övergripande beskriva brottsligheten och otryggheten i Stockholmsregionen och går inte närmare in på specifika grupper, till exempel medarbetarna i Region Stockholm och deras särskilda situation kopplat till våld och hot i arbetslivet. Anledningen är att det skulle krävas riktade specialstudier som inte rymms inom ramen för det uppdrag som givits.

Vems säkerhet och trygghet?

Säkerheten och tryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen.

De förslag till åtgärder för att minska brottsligheten och öka tryggheten i Stockholmsregionen som Trygghetskommissionen presenterar i denna rapport utgår från dessa avgränsningar och tar således främst sikte på de livskvalitetsbrott som påverkar tryggheten i vardagen för de som bor, vistas och verkar i regionen.

1.3 Definitioner

Det finns två centrala begrepp som inledningsvis behöver definieras. Det handlar om begreppen säkerhet och trygghet. Med säkerhet avses en faktisk risk för att det ska ske brott och ordningsstörningar, medan begreppet trygghet speglar hur olika individer upplever denna risk. Se Trygghetskommissionens delrapport för en närmare diskussion gällande begreppen säkerhet och trygghet.

Säkerhet och trygghet är således nära kopplade till varandra även om det inte finns något absolut samband mellan dem. Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete i syfte att öka säkerheten behöver exempelvis inte per definition bidra till ökad trygghet. I vissa fall kan ett brottsförebyggande arbete till och med ha en motsatt verkan genom ett för stort fokus på riskerna. Omvänt kan effekten av att främja tryggheten i för hög grad bli att individer väljer att ignorera vissa skyddsåtgärder, vilket i sin tur gör att risken att utsättas för brott ökar.

Detta innebär konkret att ett allt för stort fokus på att öka tryggheten på en plats med mycket brott kan leda till beteenden som innebär en ökad risk att utsättas för brott och ordningsstörningar. Alltså måste de åtgärder som ska främja trygghet syfta till att förebygga endast *omotiverad rädsla*, inte att ta bort den *funktionella oron* eftersom det är ändamålsenligt att känna sig otrygg på en plats som inte är säker.

Ett arbete för att få ett säkrare och tryggare samhälle bör därför i första hand fokusera på säkerheten för att på så sätt minska den faktiska risken att utsättas för brott och ordningsstörningar. Tryggheten kan då öka som en naturlig effekt av säkerhetsåtgärderna och förstärkas ytterligare genom specifika trygghetsåtgärder.

Säkerhet

Med säkerhet avses den faktiska risken för att det ska inträffa brott och ordningsstörningar.

Trygghet

Med trygghet avses hur individer upplever risken att det ska inträffa brott och ordningsstörningar.

Trygghetskommissionens definition tar människors otrygghet på allvar och kommer närmare de reella problemen kring otrygghet i samhället. Trygghet baseras således på den enskilde individens subjektiva känsla i stället för på statistiska resonemang om den faktiska sannolikheten att utsättas för brott och ordningsstörningar. Individens upplevelse av sin egen säkerhet beror bland annat på rädsla/oro att utsättas för brott och ordningsstörningar. Oavsett om det finns fog för den rädsla/oro som skapar otrygghet eller om upplevelsen endast bygger på upplevda risker så är otryggheten reell för den enskilde och kräver åtgärder.

1.4 Kartläggning av livskvalitetsbrott och otrygghet i Stockholmsregionen
Inom ramen för Trygghetskommissionens uppdrag presenterades i maj 2021 en delrapport med syfte att kartlägga och ge en samlad bild av brottsligheten och otryggheten i Stockholmsregionen. Detta avsnitt är en kort sammanfattning av delrapporten.¹²

En analys av livskvalitetsbrottens utveckling i Stockholmsregionen under de senaste tio åren visar att de i allt väsentligt följer den nationella trenden. Exempelvis har hotbrotten ökat, medan bostadsinbrott, fickstölden och våld i offentlig miljö har minskat. Det framgår av både den officiella kriminalstatistiken över polisanmälda brott och olika regionala och lokala offerundersökningar.

Värt att notera är att drygt hälften av de livskvalitetsbrott som polisanmäls i Stockholmsregionen under 2020 avser skadegörelse, inklusive klotter. Stockholmsregionen står också för en mycket stor andel av samtliga anmälda skadegörelsebrott i form av klotter ur ett nationellt perspektiv.

¹² Trygghetskommissionen (2021)

Det är emellertid inte enbart själva brottsligheten som är ett problem. I princip samtliga nationella, regionala och lokala trygghetsundersökningar visar att oron och rädslan att utsättas för brott har ökat under den senaste tioårsperioden. Denna oro och rädsla påverkar allt från var människor väljer att bosätta sig, var företag beslutar att etablera sin verksamhet och hur olika investeringsbeslut fattas till hur personer lever sina liv och rör sig i regionen.

Grupper som ofta är mer otrygga är till exempel barn, unga vuxna, äldre, kvinnor, storstadsbor och personer med olika funktionsnedsättningar. Här blir det tydligt att det sällan handlar om grupper som är mer utsatt för brott, utan snarare om hur de som individer upplever risken för att det ska inträffa brott eller ordningsstörningar och hur de värderar konsekvenserna av detta.

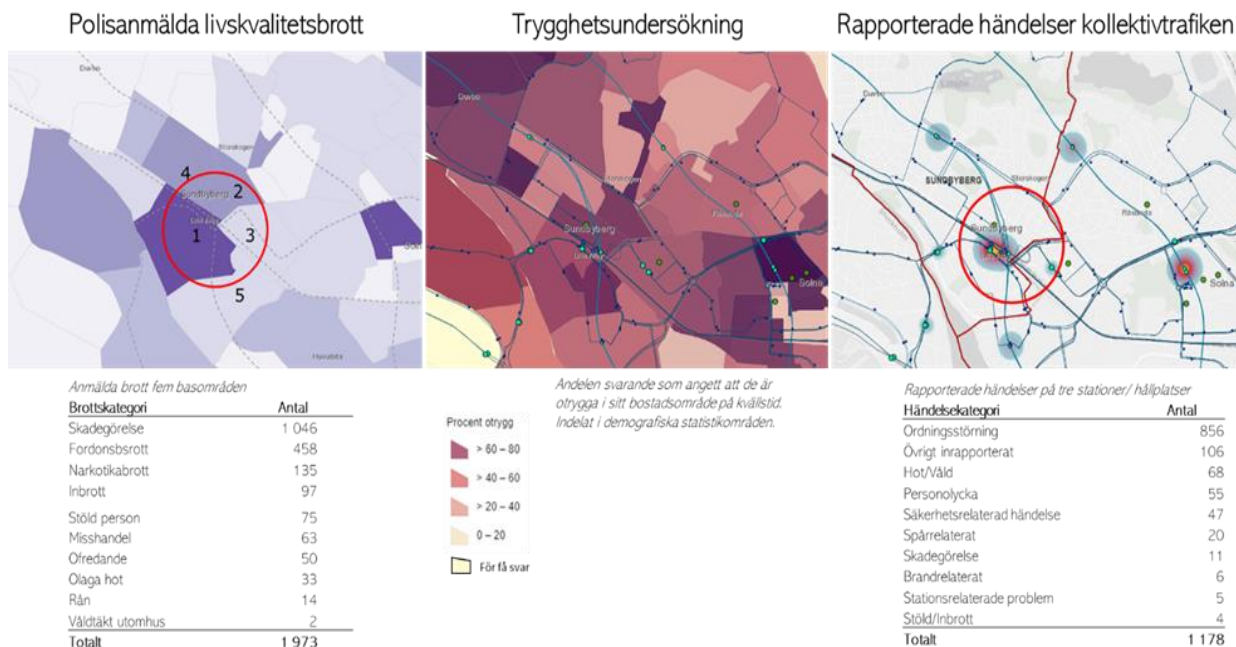
Faktorer som på en övergripande nivå påverkar tryggheten är, förutom utsatthet för brott, individens känsla av kontroll (god informell eller formell social kontroll, information, rumslig tydlighet och förutsägbarhet), tillit till samhället och andra människor (god förvaltning och skötsel, stöd till brottsdrabbade), oro för anhörigas och andras säkerhet (uppfattningen om risken för att anhöriga ska drabbas) samt tro på sin egen och andras förmåga att förhindra brott och hantera eventuella konsekvenser av att utsättas (uppväxtförhållanden, fysiska eller psykiska förutsättningar, socioekonomiska förhållanden).

En viktig iakttagelse utifrån en analys av polisanmälda livskvalitetsbrott och olika offer- och trygghetsundersökningar är att brottsligheten och otryggheten i Stockholmsregionen inte sker slumpmässigt. Tvärtom tenderar brottsligheten och otryggheten vara koncentrerad till vissa kommuner, kommundelar, bostadsområden och platser i regionen. Genom att kartlägga och identifiera denna typ av "hotspots" kan det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet effektiviseras genom att resurser allokeras till de platser där brotten tenderar att ske.

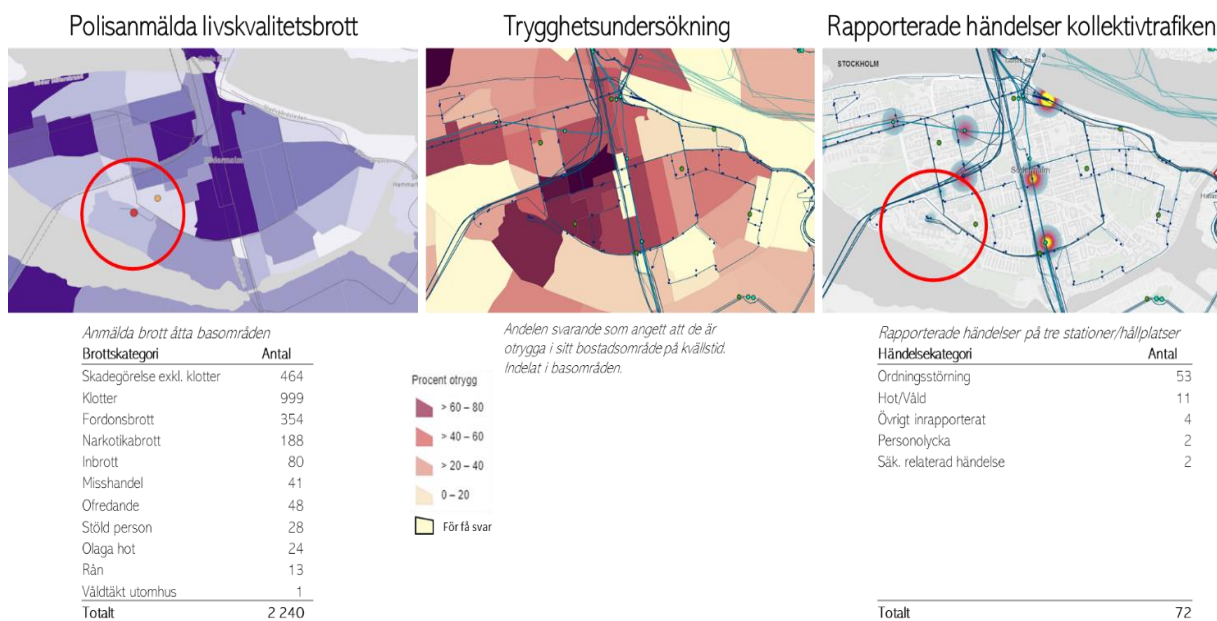
För att lättare åskådliggöra data över var i Stockholmsregionen brotten inträffar, var olika typer av ordningsstörningar och andra händelser tenderar att ske samt var invånarna är otrygga har Trygghetskommissionen, som ett första steg i en metodutveckling, tagit fram en digital hotspotskarta (se länk på www.regionstockholm.se/verksamhet/Regional-utveckling/sa-ser-otryggheten-ut-i--lanet/). Kartan bygger på statistik över ett antal polisanmälda livskvalitetsbrott samt rapporterade ordningsstörningar och andra händelser till Trygghetscentralen vid Region Stockholms trafikförvaltning. Dessutom redovisas data över otrygghet i regionen utifrån Polisregion Stockholms trygghetsundersökning.

Hotspotkartan innehåller information om var invånarna är otrygga samt var livskvalitetsbrotten och ordningsstörningarna tenderar att ske på en regionövergripande nivå, kommunnivå samt på kommundelnivå/lokal nivå. Kartan kan därmed utgöra ett viktigt planerings- och uppföljningsunderlag i det regionala och lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Figur 1. Analys av kollektivtrafiknod – exempel från Sundbybergs station där informationen från de tre källorna kompletterar varandra och ger en bild av brottsligheten och otryggheten.

Figur 2. Analys av hälso- och sjukvårdsnod – exempel från Södersjukhuset där informationen från de tre källorna kompletterar varandra och ger en bild av brottsligheten och otryggheten.

2. Aktörskartläggning

I Stockholmsregionen finns en rad kommuner och kommunala verksamheter, företag, ideella organisationer och andra aktörer som direkt eller indirekt har en betydelsefull roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Dessa verkar delvis på olika nivåer och har olika huvudmän, vilket kan skapa utmaningar. Inte sällan är det svårt att finna de rätta formerna för samverkan. Polis-, åklagar- och domstolsväsendet och Brottsförebyggande rådet är statliga medan socialvård, skola, äldreomsorg, räddningstjänst samt hälso- och sjukvård i första hand är kommunala eller regionala ansvarsområden. Till detta kommer en rad privata aktörer (bostadsföretag, försäkringsbolag, bevakningsbolag, hemtjänstföretag, ambulanstransportföretag etc.), ideella organisationer (brottsoffer- och kvinnojourer m.fl.) och andra (media, trossamfund etc.) som verkar i lokalsamhället och som också kan ha viktiga uppgifter i detta sammanhang.

Civilsamhället

Civilsamhället präglas av stor mångfald vad gäller verksamheternas innehåll, arbetsformer och storlek. Det är organisationer som människor frivilligt valt att skapa och engagera sig i för att tillsammans utveckla och driva ett engagemang som inte har som syfte att skapa ekonomisk förtjänst. Enligt forskaren Thomas Harding (2012)¹³ var det moderna civilsamhällets framväxt under 1700- och 1800-talen ett av de viktigaste stegen i övergången från släktskapsbaserade feodal- och ståndssamhällen till moderna stater där politik och ekonomi åtminstone normativt sett bygger på möten mellan fria individer och organisationer i ett öppet samhälle.

Enligt utredningen Kommuner mot brott (SOU 2021:49) så genomför det civila samhällets organisationer en stor mängd brottsförebyggande insatser såväl på nationell som lokal nivå och både på egen hand och i samverkan med bland annat olika offentliga aktörer. Det handlar om en mängd aktörer från idrottsrörelsen, kulturföreningar och andra föreningar som ofta riktar sig till barn och unga, till organisationer som stödjer de som vill lämna ett kriminellt liv eller de som har utsatts för brott såsom kvinnojourer eller brottsofferjourer. Det omfattar såväl organisationer som bidrar indirekt genom att till exempel stärka sociala förmågor och motverka utanförskap eller direkt genom att exempelvis driva opinion eller ge stöd och vägledning till enskilda individer eller till andra aktörer i samhället. Många insatser bidrar också konkret till att minska tillfällena till brott.

Aktörer inom civilsamhället har möjlighet att inom ramen för sin verksamhet skaffa sig stor kunskap om de människor de möter och om de fysiska platser och geografiska områden som de verkar i. Det kan handla om att identifiera individer som behöver samhällets stöd på olika sätt eller urskilja platser och områden där brott förekommer. De kan också ha möjlighet att nå människor, vidta åtgärder samt verka på tider och sätt som till exempel offentliga aktörer inte kan.

Näringslivet

Enligt Svenskt Näringsliv så har frågan om brott och otrygghet blivit allt viktigare för företagen och i 2020 års företagsklimatenkät hamnade den i topp när företagarna själva fick rangordna vad de vill att deras kommun ska arbeta med för att förbättra företagsklimatet.¹⁴ Men näringslivet är inte bara

¹³ Harding (2012)

¹⁴ SOU 2021:49

drabbade själva utan kan i sin tur påverka säkerheten och tryggheten i samhället. På ett direkt sett har näringslivet en allt större roll i det dagliga säkerhets- och trygghetsarbetet genom att privata säkerhetsbolag anlitas i allt högre utsträckning av såväl offentlig sektor, andra företag och privatpersoner. Många andra företag arbetar idag som upphandlade utövare av samhällsservice i form av till exempel kollektivtrafik, utbildning eller vård och omsorg. De har verksamhet på vissa platser, ibland i områden som sträcker sig över organisatoriska gränser, som kommuner eller lokalpolisområden. De har stor kunskap om den vardagliga situationen i de områden de verkar i och kan få ett utvecklat och förtydligat uppdrag att verka för ökad säkerhet och trygghet.

Vissa sektorer av näringslivet, som inbegriper till exempel fastighetsägare och detaljhandelsföretag, kan vara väldigt tydligt kopplade till en plats och genom sin närvaro och verksamhet ha en stor påverkan på just den platsen. Både genom att påverka den fysiska miljön i form av byggnader och människoströmmar och genom att skapa arbetstillfällen och ett serviceutbud. De kan även påverka säkerheten och tryggheten genom att medverka vid platssamverkan tillsammans med andra aktörer som kan påverka platsen, men de behöver en tydlig roll och förväntansbild för att kunna agera. De kan också bidra genom att konsekvent anmäla de brott som de utsätts för och på så sätt synliggöra den situation som de befinner sig i. Av de företag i Svensk Handels Trygghetsbarometer som uppgett att de utsätts för stöld eller ringa stöld (snatteri) var det hela 62 procent som uppgav att de sedan inte polisanmälde brottet.¹⁵ Näringslivet har också en viktig - icke platsberoende - roll i att förbättra säkerheten och tryggheten i samhället, genom att innovativa företag driver utvecklingen av ny digital teknik framåt.

Offentlig sektor

Kommuner

Utredningen Kommuner mot brott (SOU 2021:49)¹⁶ konstaterar att kommunen ansvarar för många centrala välfärdstjänster av stor betydelse för det brottsförebyggande arbetet, till exempel utbildning inom skolväsendet och socialtjänst. Genom det kommunala planmonopolet har kommuner också ett ansvar att fatta beslut om utformningen och utvecklingen av den lokala bebyggelsen. Utredningen har föreslagit att en ny lag om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete ska gälla från och med den 1 januari 2023. Alla kommuner ska då bland annat ta fram en lägesbild som beskriver brottsligheten och dess konsekvenser inom kommunens geografiska område samt en analys av bland annat orsakerna till de problem som identifieras.

Kommunerna i Stockholmsregionen har olika behov och har kommit olika långt i sitt trygghetsarbete. Här följer exempel från några av kommunerna.

Norrtälje – Organisation och systematik

I Norrtälje kommun finns en avdelning, Trygg i Norrtälje kommun (TiNK), som leder det övergripande trygghetsarbetet och samordnar mellan Norrtälje kommun, Kommunalförbundet

¹⁵ Svenskt Näringsliv (2021)

¹⁶ SOU 2021:49

sjukvård och omsorg i Norrtälje, Polisen, föreningar, företag, kyrkorna och andra myndigheter. De arbetar inom de två arbetsområdena brottsförebyggande arbete och folkhälsa.

Kommunen har identifierat en central förutsättning för det förebyggandet – att hela kommunen är med och arbetar mot ett gemensamt mål utifrån respektive roll. Målet med det brottsförebyggande arbetet är formulerat som: "...att brottsligheten minskar och tryggheten ökar. Alla invånare ska ha goda och likvärdiga förutsättningar att känna trygghet, påverka och utveckla sina liv."¹⁷

Ett exempel på ett systematiskt trygghetsarbete är appen Tyck till, där kommuninvånarna bland annat kan rapportera om platser som upplevs otrygga i Norrtälje kommun. Kommunen arbetar även med det digitala systemet/metoden Effektivare samordning för trygghet (EST). Polisen i Norrtälje och kommunen samverkar genom veckovisa träffar för att ta fram en gemensam lägesbild över trygghet/oro och vardagsbrott. Sedan drygt ett år tillbaka har detta arbete utökats genom att inhämta information från andra aktörer (inom kommunen, fastighetsbolag, privata aktörer) som sedan sammanställs i EST.¹⁸

Sigtuna – Trygghetscenter

Sigtuna kommun har trygghet som ett av sina mål - kommunen ska vara en bra plats för alla att bo, leva och verka i. Trygghetsarbetet ska utgå från beprövad erfarenhet och aktuell forskning, genom att minska brottsligheten ökar tryggheten. En viktig del är samarbete med andra aktörer som exempelvis ideella organisationer, polis eller näringsliv.

För att öka samverkan mellan kommunens verksamheter och andra aktörer som arbetar med att minska brottsligheten och öka tryggheten skapade Sigtuna kommun ett trygghetscenter. Trygghetscenter finns i Märsta centrum och innefattar flera olika kompetenser (trygghetsenheten, tillståndshandläggare, budget- och skuldrådgivare samt polis och räddningstjänst) som arbetar tillsammans med förebyggande trygghet och säkerhet. Fördelarna är att snabbare kunna få en gemensam lägesbild och kunna samverka effektivt när det uppstår en situation. Det ska även underlätta för kommuninvånarna att hitta rätt och få rätt hjälp.

Exempelvis kan Trygghetscenter svara på frågor om det brottsförebyggande arbetet, om kommunens trygghetsväktare och ordningsvakter, brandskydd och alkoholtillstånd. De tar även emot tips om brottslighet och ordningsstörningar.¹⁹

Haninge – Föreningsdrivna trygghetsvandringar

Haninge kommun arbetar med trygghetsvandringar för att genom att ha fler vuxna ute på gator och torg skapa en tryggare kommun med mindre våld, narkotika, skadegörelse och alkohol. Det är ett samarbete mellan kommunen, polisen, stiftelsen nattvandring.nu och föreningar. "Tanken är att skapa förtroende och trygghet genom att ställa upp för ungdomar som behöver stöd. Det kan handla om att lyssna, medla, plåstra om eller påkalla hjälp om det skulle behövas."

¹⁷ <https://www.norrtalje.se/info/stod-och-omsorg/trygghet-och-sakerhet/trygg-i-norrtalje-kommun/verksamheten-i-trygg-i-norrtalje-kommun/brottsforebyggande-arbete/>

¹⁸ <https://www.norrtalje.se/info/stod-och-omsorg/trygghet-och-sakerhet/trygg-i-norrtalje-kommun/verksamheten-i-trygg-i-norrtalje-kommun/brottsforebyggande-arbete/forebyggande-arbete/information-om-vart-systematiskt-trygghetsarbete/>

¹⁹ Avsnittet om Sigtuna kommun är sammanställt av information på kommunens hemsida

Trygghetsvandringarna utgår från de grundskolor som finns i stadsdelarna och sker på eftermiddagar, kvällar och nätter. Det är polisen som kallar till planering, utsättning och uppföljning tillsammans med tjänstepersoner från olika kommunala verksamheter, trygghetsvandringsgrupper och föreningar. I Haninge ges föreningar som är registrerade för barn- eller ungdomsverksamhet möjlighet att ställa upp som trygghetsvandrare och få en ersättning till föreningen på 2 000 kronor per trygghetsvandring.

Under år 2020 ökade antalet trygghetsvandringar i kommunen och det fanns samverkan med 12 föreningar. Trygghetsvandring uppgavs vara betydelsefullt för att förebygga brottslighet och skapa trygghet för barn och unga²⁰.

Polisen

Polismyndighetens arbete regleras främst i polislagen (1984:387) och en av myndighetens viktigaste uppgifter är att förebygga och förhindra att brott sker (2 §). Polismyndigheten ska bidra till det kriminalpolitiska målet att minska brottsligheten och öka människors trygghet. I varje polisregion finns sedan 2019 minst en regional brottsförebyggande samordnare som har i uppdrag att samordna och stödja myndighetens förebyggande arbete.

I samband med omorganisationen 2015 inrättades två nya funktioner av central betydelse för Polismyndighetens lokala brottsförebyggande arbete och samarbete med lokalsamhället; områdespolis och kommunpolis. Områdespoliserna ska, i ett utpekat geografiskt ansvarsområde inom ett lokalpolisområde, vara kända som personer samt arbeta kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande. Kommunpolisernas uppdrag skiljer sig från områdespolisernas genom att det är mer inriktat mot strategisk samverkan med ledningsgrupper för kommuner och stadsdelar. Tillsammans med kommunerna och externa intressenter ska kommunpoliserna driva processen för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i kommunen.

Brottsförebyggande rådet

Brå är en nationell myndighet som, liksom polismyndigheten, ska verka för det kriminalpolitiska målet att minska brottsligheten och öka människors trygghet. De är ansvariga för den officiella kriminalstatistiken och genomför varje år den nationella trygghetsundersökningen. Resultatet från undersökningen är idag inte nedbrytbar på lokal nivå och därför svår för kommunerna och andra aktörer att använda. Brå bedriver forskning och ansvarar för metod- och kunskapsspridning till aktörer på lokal nivå. Brå ska också initiera, stödja och informera om brottsförebyggande insatser inom olika samhällssektorer.

Länsstyrelsen

Länsstyrelserna har sedan 2016 i uppdrag att stödja och bidra till regional samordning av det brottsförebyggande arbetet. Ansvar är reglerat i förordning (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området. Den statliga utredningen Kommuner mot brott (SOU 2021:49) har bland annat föreslagit att länsstyrelsernas stöd till kommunernas brottsförebyggande arbete bör utvecklas med inriktning på att erbjuda ett ytterligare operativt stöd.

²⁰ Avsnittet om Haninge kommun är sammanställt av information på kommunens hemsida.

3. Region Stockholm

På många håll i landet finns i dag tankar och idéer om hur det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet skulle kunna utvecklas. Det har emellertid visat sig svårt att förverkliga dessa eftersom roller, mandat och befogenheter inom och mellan olika (oftast offentliga) aktörer varken är tillräckligt tydliga eller har klarats ut i praktiken. Region Stockholm har idag – i likhet med Sveriges övriga regioner – inget tydligt övergripande ansvar för förebyggande arbete gällande säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. Det finns ett väl utvecklat arbete kopplat till pågående händelser och kriser, till exempel så deltar Region Stockholm i Samverkan Stockholmsregionen som syftar till att motverka samhällsstörningar. Men som konstaterats tidigare så påverkas Region Stockholm på flera sätt av brottsligheten och den ökade otryggheten och behöver därför även ha ett långsiktigt förebyggande arbete både för sin egen skull och för Stockholmsregionen.

I det här kapitlet beskrivs hur Region Stockholms uppdrag och organisation relaterar till säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. Hur kan Region Stockholm genom sitt samhällsuppdrag inom kollektivtrafik, hälso- och sjukvård och regional utveckling påverka säkerheten och tryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen? I kapitlet görs också en analys av vilken förmåga Region Stockholm har idag att arbeta förebyggande med brott och ordningsstörningar.

3.1 Hur påverkas Region Stockholm och hur påverkar Region Stockholm? Region Stockholm – liksom alla andra regioner i Sverige – påverkas av brottsligheten och otryggheten i samhället. Men regionerna har också möjligheter att påverka och därmed minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Nedan följer en översiktlig beskrivning av hur Region Stockholms verksamheter påverkas av och kan påverka säkerheten och tryggheten kopplat till brott och ordningsstörningar.

3.1.1 Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken är Stockholmsregionens blodomlopp. Bussar, tunnelbana, pendeltåg, lokalbanor, färdtjänst och sjötrafik möjliggör för invånarna att förflytta sig till arbetsplatser, bostäder och fritidsaktiviteter över hela Stockholmsregionen, så väl dagtid som kvällar och nätter.

Trygghetskommissionens delrapport visas att kollektivtrafikmiljöer med närliggande områden i vissa fall är så kallade hotspots för brott, ordningsstörningar och påtaglig otrygghet. Det påverkar kollektivtrafiken på flera olika sätt. Om kollektivtrafiken inte uppfattas som en trygg miljö kommer många att undvika att resa kollektivt, oavsett hur säkert det faktiskt är, vilket påverkar både människors rörlighet och Region Stockholms biljettintäkter. Men medarbetare och passagerare på transportmedel eller i en stationsmiljö i ett område med mycket brott riskerar också att faktiskt utsättas för hot och våld, vilket får effekter både på säkerheten och tryggheten.

Den fysiska miljön har en stor förebyggande påverkan på säkerheten och tryggheten. Kollektivtrafiken påverkas i hög grad av andra brott, exempelvis skadegörelse och klotter. Återställandekostnaderna efter skadegörelse i form av klotter och skador på väderskydd, fordon

och depåer är betydande för Region Stockholm och visar på omfattande problem. Bara för 2020 så låg återställningskostnaderna på 192 miljoner kronor. Individer kan också skapa otrygghet genom att tränga sig in i spärrar och resa utan giltig biljett, vilket bland annat signalerar att de inte respekterar gemensamma värden.

Genom att beakta säkerhets- och trygghetsfrågor vid ny- och ombyggnation samt genom att förvalta befintliga stationer, hållplatser etc. finns en möjlighet att minska risken för brott och otrygghet för personalen och resenärer. Det finns också en möjlighet för Region Stockholm att påverka den fysiska miljön i angränsning till kollektivtrafiken genom att yttra sig över detaljplaner från kommunerna och då inkludera trygghetsaspekter.

Genom avtal och avtalsuppföljning styr och påverkar trafiknämnden utövarnas och leverantörernas arbete och prioriteringar och kan därmed påverka deras förebyggande säkerhets- och trygghetsarbete, till exempel antalet trygghetsskapande personer som finns i kollektivtrafiksystemet, användande av ny digital teknik och samverkan med andra aktörer. Genom upphandlade utövare och leverantörer är Region Stockholm idag involverad i vissa trygghetsprojekt med bland annat några av kommunerna i länet.

3.1.2 Hälso- och sjukvård

Region Stockholm är en integrerad del av samhället i hela Stockholmsregionen även genom sitt uppdrag inom hälso- och sjukvård. Dels genom all verksamhet som utförs i lokaler för hälso- och sjukvård och tandvård i länet, dels genom alla patientmöten som sker i invånarnas hem genom till exempel ambulansverksamheten eller avancerad sjukvård i hemmet. I alla skolor finns tillgång till elevhälsa med bland annat medicinska och psykologiska insatser, men det är skolans huvudman som avgör hur mycket personal som elevhälsan ska ha och vilken kompetens som behövs.²¹

I de verksamheter som finns i områden med hög brottslighet och påtaglig otrygghet så kan säkerheten för patienter, anhöriga och personal på väg till och från lokalerna påverkas (se även här delrapportens hotspotkarta). Det kan också uppehålla sig personer i entréer som inte ska besöka verksamheterna. Personalens säkerhet och trygghet kan också påverkas genom försök till påtryckningar att skriva ut intyg eller läkemedel. I Brå:s rapport om välfärdsbrott²² konstateras att ett intyg från en myndighet har påverkan på beslut hos andra myndigheter. I rapporten betonas att läkaren är en central intygsgivare och att det inte bara är oseriösa och direkt kriminella läkare som skriver felaktiga intyg.

Region Stockholm har genom sin verksamhet inom hälso- och sjukvård möjlighet att påverka säkerheten och otryggheten genom både social och situationell brottsprevention. Som Länsstyrelsen Stockholm län illustrerat i sin preventionstjärna²³ så har ett flertal problem med till exempel med brottslighet eller missbruk, samma grund. En viktig del av preventionen är att arbeta med psykisk hälsa. Region Stockholm kan påverka genom sitt ansvar för bland annat barn- och ungdomspsykiatri och för det förebyggande folkhälsoarbetet.

²¹ Skollagen 2 kapitlet 25 §

²² Brottsförebyggande rådet (2015:8)

²³ Länsstyrelsen i Stockholms län (2021)

Men liksom inom kollektivtrafiken kan den fysiska miljön ha en stor påverkan på säkerheten och tryggheten. Genom befintliga vårdlokaler och nybyggnationer finns möjlighet att påverka den fysiska miljön genom att bygga bort brottsligheten och bygga in tryggheten, något som är positivt för både personal, patienter och de invånare som befinner sig i och omkring dessa lokaler.

Hälso- och sjukvården påverkas också genom att behovet av skalskydd och övervakning ökar liksom återställning efter skadegörelse. Det påverkar fastighetsägarnas kostnader och får till följd att hyran höjs. Det finns dock verksamheter inom hälso- och sjukvården, som till exempel sprutbytesverksamheter och beroendemottagningar, som hos kommuner kan uppfattas påverka brottsligheten och otrygghet i ett område negativt, men som för att vara verksamheterna ska vara relevanta att driva behöver lokaliseras till vissa områden.

I Trygghetskommissionens delrapport diskuteras begreppet "trygghet" ingående. En av faktorerna som påverkar en persons trygghet är konsekvenserna av ett brott. Personer som utsatts för olika vålds- och sexualbrott kommer ofta i kontakt med vården och det bemötande och den informationen de får där kan få stor betydelse för hur den drabbade upplever samhällets reaktion och stöd och följaktligen påverka hur väl de känner att de kan hantera konsekvenserna av brottet.

3.1.3 Regional utveckling

Visionen för den regionala utvecklingsplanen är att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion. Alla som bor, arbetar och besöker regionen ska uppleva att den är attraktiv, vilket förutsätter att den är säker och upplevs som trygg. Om Stockholmsregionen har problem kopplat till säkerhet och trygghet påverkar det hur attraktiv den upplevs och har därför påverkan på den regionala utvecklingen. Otryggheten påverkar var människor väljer att bosätta sig²⁴ och var företag väljer att etablera sig, faktorer som kan lyftas i den regionala utvecklingsplanen. Utifrån den regionala utvecklingsplanen yttrar sig Region Stockholm över remitterade översiktsplaner från kommunerna och kan då säkerställa att säkerhets- och trygghetsaspekter blir beaktade.

Utifrån Region Stockholms uppdrag att skapa underlag till kommunerna kopplade till regional utveckling finns också en möjlighet för att Region Stockholm att bidra med gemensamma regionövergripande faktaunderlag. Till exempel så kan Region Stockholm utveckla hotspotkartan ytterligare i nära samarbete med kommunerna eller skapa en version av kartan där kommunerna kan lägga på lager med information som de har behov av.

En del av arbetet med regional utveckling är att medverka i utvecklingsprojekt med kommunerna, bland annat för att utveckla regionala stadskärnor i syfte att undvika utspridning av verksamheter och bostäder. Där finns potential att inkludera ytterligare trygghetsfokus. Region Stockholm ger också bidrag till företag och föreningar kopplat till regional utveckling och kultur. Kulturaktiviteter kan skapa en närvaro av människor – så kallad kvällsekonomi – på tider då platser annars kan upplevas vara öde och otrygga.

²⁴ I pågående forskningsprojekt *Livet utanför storstaden* framkommer att trygghet i närmiljön är en viktig parameter för barnfamiljer när de planerar sin boendesituation, inte minst i storstadsregionerna.

3.2 Region Stockholms nuvarande förmåga att arbeta med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar

Region Stockholm är en stor organisation med diversifierade uppdrag och verksamheter, men där alla delar påverkas och kan i sin tur påverka säkerheten och otryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmregionen. Vilken förmåga har då Region Stockholm idag att arbeta med brott och ordningsstörningar? I syfte att besvara den frågeställningen genomförde

Trygghetskommissionen under våren 2021 nyckelpersonsintervjuer med 33 personer från olika verksamhetsområden inom Region Stockholm. De som intervjuats har varit representanter för Folkvandvården, AISAB, Tiohundra, Södersjukhuset, Danderyds sjukhus, Södertälje sjukhus, Karolinska Universitetssjukhuset, Locum, Stockholms läns sjukvårdsområde SLSO (bl.a. närakuter, psykiatri, beroendecentrum och rättspsykiatri), trafikförvaltningen, regionledningskontoret, kulturförvaltningen samt dåvarande tillväxt- och regionplaneförvaltningen.

Det ska noteras att inte samtliga nyckelpersoner hade säkerhet och trygghet som sitt huvudsakliga ansvarsområde, till exempel chefer för trafikslag på trafikförvaltningen, verksamhetschefer inom vården eller medarbetare med fokus på social hållbarhet. Nyckelpersoner med renodlade säkerhets- och trygghetsfunktioner (som utgjorde 60 procent av alla intervjuade) bedömde generellt sett Region Stockholms förmåga inom säkerhets- och trygghetsarbete som lägre än övriga.

För att diskutera och analysera Region Stockholms nuvarande förmåga att arbeta med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar utgick intervjuerna från Stiftelsen Tryggare Sveriges förmågemodell (se nedan).

Förmågemodell Från Stiftelsen Tryggare Sverige		
KUNSKAP	KOMPETENS	KULTUR
Har berörd personal relevant utbildning?	Har berörd personal relevanta erfarenheter?	Finns det värderingar/ attityd som visar att det är viktigt?
RESURSER	LAGSTIFTNING	SYSTEM/PROCESSER
Finns det tillräckligt med medarbetare och budgetmedel?	Finns det ändamålsenlig lagstiftning i form av ordningslagar/föreskrifter och övrig lagstiftning?	Finns det ändamålsenliga system och processer för rapportering, analys, mätning, uppföljning?
ORGANISATION	LEDNING	SAMVERKAN
Finns det en ändamålsenlig organisation med tydliga roller, avgränsade mål, arbetsfördelning, specialisering, samordning?	Finns det bra ledarskap och styrning inom området?	Finns det ett välfungerande samarbete inom och mellan organisationer/aktörer?

De intervjuade nyckelpersonerna fick på en skala 1-10 bedöma vilken förmåga som Region Stockholm har inom varje område där 1 innebär låg förmåga och 10 hög förmåga.

Resultatet från nyckelpersonsintervjuerna sammanfattas i bilden nedan. Då få hade överblick över hela Region Stockholm syftar svaren främst på den egna förvaltningen/bolaget. Området "Samverkan" är i analysen uppdelad i två delar (Samverkan Region Stockholm och Samverkan Förvaltning/bolag) då det framkom tydliga skillnader i hur förmågan till samverkan bedömdes beroende på om "organisationen" tolkades som Region Stockholm i sin helhet eller som den egna förvaltningen/bolaget. Nyckelpersonernas bedömning och kommentarer inom varje område beskrivs sedan mer utförligt, inklusive citat för att ytterligare tydliggöra och exemplifiera.

Region Stockholms förmåga				
Gällande säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar				
	SAMVERKAN (Region Stockholm)	SYSTEM/PROCESSER	RESURSER	KUNSKAP
Medelvärde	2,0	5,2	5,2	5,5
	ORGANISATION	LEDNING	KULTUR	KOMPETENS
Medelvärde	5,8	6,0	6,3	6,3
	SAMVERKAN (Förvaltning/bolag)	LAGSTIFTNING	<i>Totalt</i>	
Medelvärde	6,4	6,5	5,5	

Samverkan (Region Stockholm)

Samverkan inom Region Stockholm (mellan de olika förvaltningarna och bolagen) bedöms vara nära obefintlig för ett systematiskt förebyggande arbete gällande säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. Den samverkan som finns verkar vara mer av ad hoc-karaktär och mycket personberoende. Det har uttryckts behov av att göra på ett samordnat och likvärdigt sätt och därmed kunna ta lärdom av varandra.

"Om jag fick önska så vore det att det fanns en enhetlighet mellan sjukhusen. Det skulle bli mer resurseffektivt, man borde jobba likadant, vara organiserade på samma sätt och prata samma språk."

"Jag skulle önska att det togs ett större ansvar centralt. Ur ett medborgarperspektiv så borde vi inom Region Stockholm arbeta med samma lösningar och efter samma principer."

"Region Stockholm borde kunna samarbeta bättre kring kameraövervakning. Kameror i trafiken och i garage - allt borde samlas hos Trygghetscentralen."

"Det är otydligt gällande ansvar och mandat för Region Stockholms interna samverkan. Vad ska regionledningskontoret göra?"

System/Processer (Rapportering, analys, mätning, uppföljning)

Region Stockholm bedöms ha låg förmåga inom området System/Processer. Rapporteringen till regionstyrelsen i samband med årsredovisning bedöms inte vara relevant i alla delar och riskera att styra verksamheterna att fokusera på fel saker. Det finns inte heller någon samlad bild eller analys av läget i Region Stockholm. Sedan uppfattas det inte ske någon uppföljning centralt av den informationen som rapporterats in från nämnder/bolag, då ej uppfyllda krav inte verkar få konsekvenser.

"Det saknas ett centralt uppföljningsarbete."

"Det behövs en central uppföljning – och gradering – av incidenter. Complianceportalen vore bra att använda."

Trafikförvaltningen bedömer att de har kommit långt i arbetet med att systematiskt mäta och rapportera statistik kopplat till säkerhet och trygghet, men att förmågan att analysera insamlad information och sedan använda resultatet för att utveckla verksamheterna behöver förstärkas.

"Trafikförvaltningen behöver bli bättre på uppföljning av mätningar och på att analysera all statistik vi har och får in."

"Det finns massor av information men ingen uppföljning och åtgärder."

"Trafikförvaltningen har inget fokus på säkerhet och trygghet. Det finns en retorik kring frågorna men inga krav, förslag, uppföljning eller analyser."

Inom hälso- och sjukvården finns inget gemensamt sätt att förhålla sig till mätning och uppföljning gällande säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. Systemet *Händelsevis* uppges användas för rapportering av hot och våld mot medarbetare men i praktiken finns det stora skillnader hur ofta och vilka händelser som inrapporteras. Det förefaller vara svårt att få personal att rapportera incidenter i *Händelsevis* som inte bedöms som ett användarvänligt system och alltför anpassat till händelser som påverkar vården av patienten. Sättet att använda och följa upp informationen i *Händelsevis* varierar också mycket mellan respektive verksamhets säkerhets- och trygghetsansvariga. Det verkar inte ske någon koncernövergripande uppföljning av informationen i systemet. Rutinerna och strukturerna skiljer sig alltså åt mellan vårdgivarna.

Locum genomför trygghetsmätningar på sina sjukhus tre gånger per år och arbetar systematiskt med bland annat trygghetsvandringar.

"Region Stockholm behöver undersöka tryggheten i vården – det behövs bättre underlag och bättre uppföljning!"

"Jag är ute på golvet och utmanar personalen och uppmanar dem att rapportera."

"Men finns det en ökning av hot och våld på arbetsplatsen? Ofta har oro ingen substans. Det rör sig ofta om missförstånd och kulturella skillnader och språkbrister som skapar frustration."

Vad gäller Region Stockholms uppdrag kring den fysiska planeringen av Stockholmsregionen så beaktas ibland säkerhets- och trygghetsfrågor i yttranden över detaljplaner eller vid nya resenärsmiljöer. Enligt nyckelpersonerna saknas dock rutiner som säkerställer att frågorna alltid beaktas och riktlinjer på övergripande nivå som rutinerna kan utgå från.

Resurser (Medarbetare, budget)

På trafikförvaltningen bedöms en förstärkning av resurser vara nödvändig för att säkerställa att trafikavtalen följs upp gällande säkerhet och trygghet. Det bedöms också finnas brist på medarbetare för att representera trafikförvaltningen och Region Stockholm i de samverkansforum där externa aktörer, som kommuner, tycker att kollektivtrafiken är en viktig del i arbetet med att skapa säkra och trygga miljöer. Här ska dock noteras att trafikutövarna representerar Region Stockholm i många av samarbetena. Utövarna känner till detaljer i arbetet, vilket kan vara en fördel, men ett flertal kommuner har till trafikförvaltningen (och även direkt till Trygghetskommissionen) påpekat att det leder till en stor variation i kontinuitet och oklarhet i mandat, vilket försvårar ett effektivt samarbete. Mandatet bör förtydligas. Region Stockholm behöver i det sammanhanget stärka arbetet som en långsiktig samarbetspartner med ett tydligt engagemang för en säkrare och tryggare Stockholmsregion.

"För utövarna finns det krav i avtalen att de ska medverka i trygghetsråd en gång var åttonde vecka tillsammans med polis och trafikförvaltningen. Men det finns inte resurser/kompetens att följa upp avtalen gällande trygghet."

"Det kanske inte är en brist på resurser. Det som skulle behövas är en omfördelning av de resurser som finns."

Inom hälso- och sjukvården finns det enligt de intervjuade i de flesta fallen inte tillräcklig förmåga i form av resurser att uppfylla Region Stockholms nuvarande krav gällande säkerhet och trygghet. Fokus är på det dagliga operativa arbetet och att klara av de mest grundläggande delarna av säkerhets- och trygghetsarbetet. Det bedöms inte finnas ett behov av större säkerhetsorganisationer, utan snarare tid och öronmärkta medel för att hinna arbeta ikapp med det strategiska arbetet och integrera säkerhets- och trygghetsarbetet i verksamheterna.

"Det finns en attityd att säkerhet inte får kosta. Och vi når inte våra mål på grund av brist på budget."

"Vi är så få i organisationen, det blir mest brandsläckning, inte strategi."

Kunskap (Utbildning)

Både inom kollektivtrafiken och hälso- och sjukvården så vilar säkerhets- och trygghetsarbetet i verksamheterna i hög grad på enskilda medarbetares erfarenhet och inte på formell utbildning.

Inom hälso- och sjukvården finns en stor efterfrågan på gemensamma digitala utbildningar för personalen. Utbildningar till exempel i form av genomgång av befintliga rutiner och workshops med scenarier, har framförts som ett sätt att öka trygghet hos personalen. Folkvandvården har ett strukturerat arbetssätt gällande utbildningar i form av en årlig obligatorisk utbildning om klinikchefens ansvar gällande hot och våld. De har också en tydlig struktur för att öka kunskapsnivån i sina verksamheter och en strategi kring arbetet som innebär att de prioriterar att öka kunskaperna i de områdena med störst säkerhets- och trygghetsproblem först.

"De åtgärder som en chef vidtar efter en incident varierar beroende på vilken kunskapsnivå inom säkerhet som chefen besitter."

"Min önskan vore att alla de duktiga personer som arbetar på olika platser i SLSO hade fått möjlighet att sprida sina kunskaper på ett organiserat sätt."

"Framförallt brister regionens kunskap vad gäller analytisk förmåga."

Organisation (Roller, avgränsade mål, arbetsfördelning, specialisering, samordning)

Region Stockholms säkerhets- och trygghetsarbetet kopplat till brott och ordningsstörningar beskrivs av de intervjuade som mycket decentraliserat och frågorna hanteras långt ute i linjen, vilket leder till att hjulet uppfins på nytt, många gånger om, både inom kollektivtrafiken och inom hälso- och sjukvården. Vissa verksamheter verkar ha kommit längre i sitt arbete och arbetar strukturerat medan andra precis har påbörjat ett mer systematiskt säkerhets- och trygghetsarbete. Regionledningskontorets roll behöver förtydligas och det behöver finnas gemensamma definitioner till grund för intern samordning.

Inom trafikförvaltningen är säkerhets- och trygghetsfrågorna uppdelade organisatoriskt och det verkar finnas en otydlighet kring vem som har ansvar att driva och ställa krav på säkerhets- och trygghetsarbetet. Utövarna har idag inga ekonomiska incitament för att leverera på trygghetsaspekterna i avtalen, förutom att säkerheten och tryggheten i förlängningen påverkar antalet resenärer.

"Det finns inget effektivt trygghetsarbete – de som jobbar med frågorna är för utspridda."

"Den uppdelning som är idag gör det svårt för både externa och interna parter att hitta rätt i trafikförvaltningen. Mycket är namnbundet."

"Det finns bra samarbete men ändå gör de tydliga gränssnitten mellan säkerhet/trygghet/operativt arbete det komplicerat att arbeta samlat. Det skulle skapa synergieffekter om allt var samlat och de skulle få större mandat. Man kan då titta på problemen tillsammans."

"Eftersom det inte funnits en tydlighet kring trygghetsfrågor, så har trafikslagen tagit egna initiativ. Och lärt oss eftersom."

Inom hälso- och sjukvården är många som anser att det främst är Locum som är den gemensamma nämnaren gällande säkerhets- och trygghetsarbetet. Men de är långt från den enda fastighetsägaren för alla de lokaler som används och vad som ingår i hyresavtalet kan se olika ut. Stockholms läns sjukvårdsområdet (SLSO) har en mycket diversifierad verksamhet och har startat ett Säkerhetsforum för att samla arbetet. De håller även på att starta ett gemensamt Trygghetsforum för sina verksamheter.

"Det skulle behövas finnas en tydligare rollbeskrivning för de säkerhetsansvariga internt. Jag jobbar och driver frågorna ensam och mitt mandat behöver vara tydligt för cheferna i verksamheterna."

Ledning (Ledarskap, styrning)

Det framkom i nyckelpersonsintervjuerna ett generellt högt förtroende för ledningen i den egna förvaltningen/bolaget. Men det efterfrågades en tydlighet gällande vilka krav som ställs på verksamheterna kring säkerhet och trygghet. Den styrning som funnits de senaste åren från regionledningskontoret upplevs ha varit mycket personbunden och dess innehåll, form och prioriteringar har ändrats med korta tidsintervall.

"Regionledningskontoret har styrningsrollen. De behöver kommunicera och skapa en samsyn och gemensamma prioriteringar. Men arbetet på regionledningskontoret har varit väldigt beroende av vem som är chef där."

"Vad gäller regionledningskontoret har det varit tvåra kast och de har haft problem med stor personalomsättning. En dag har en fråga varit superviktig och nästa dag hörs inget mer om det."

"Samverkan med regionledningskontoret är inte utvecklad och man pratar olika språk. Riktlinjer som tas fram är inte alltid relevanta."

Det framkom också i intervjuerna en önskan hos verksamheterna att den politiska ledningen ska vara tydlig och prata klarspråk kring samhällsproblemen som påverkar dem. Initiativet att inrätta en Trygghetskommission uppskattades generellt då det ger tillfälle att lyfta problemen och arbeta med dem på ett systematiskt sätt.

Kultur (Värderingar, attityd)

Det finns en samsyn bland de intervjuade att samhället har förändrats och att säkerhetskulturen behöver höjas generellt i alla verksamheter.

Inom trafikförvaltningen finns en medvetenhet om att frågor kring säkerhet och trygghet är viktiga. Attityden att säkerhets- och trygghetsarbetet är viktigt uppfattas ha skärpts över åren även om det inte alltid fått effekt i form av förändringar i det operativa arbetet.

"Kulturmässigt så är trygghetsfrågorna på uppsegling."

"Trygghet är ett politiskt modeord som kan ge pengar. Säkerhet är mycket mer kostnadsdrivande men svårt att få medel till. Det finns ingen kultur av att säkerhet (förutom trafiksäkerhet) är viktigt."

Inom hälso- och sjukvården verkar det förekomma vissa tabun mot att erkänna att man blivit hotad eller känt sig otrygg i möte med patient, vilket gör att händelser inte alltid rapporteras vilket i sin tur minskar möjligheten att arbeta strukturerat med att minska brottsligheten och öka tryggheten. Det har framkommit i intervjuerna att det är vanligare att det finns en kultur hos ledningen av att säkerhet är viktigt men, av olika skäl, inte alltid hos vårdpersonalen. Folkvandvården arbetar med att det ska finnas en säkerhetskultur i verksamheterna; att personalen ska vara beredd på att saker kan hända.

"Kulturen att säkerhet är viktigt finns hos ledningen och chefer, men inte hos vårdpersonalen."

"En viktig sak för oss är att det alltid är ok att känna sig hotad. Det ska inte finnas något tabu kring det."

"Vi har en nolltolerans mot hot och våld. Och ett hot bedöms utifrån den utsattes uppfattning, det är inte en chef som går in och bedömer om något varit ett hot eller inte."

Kompetens (Erfarenhet)

Intervjuerna visar att det finns kompetens gällande arbete med säkerhet och trygghet ute i linjen, det vill säga hos ordningsvakter, väktare och trygghetsvårdar. Men erfarenheterna verkar inte alltid tas tillvara för att förstärka det strategiska arbetet. Det finns önskemål om forum och möjligheter att sprida personalens erfarenheter för att synliggöra dem och lära av varandra.

Samverkan (Förvaltning/bolag)

Region Stockholms verksamheter är, som tidigare konstaterat, mycket integrerade med resten av samhället och har en hög grad av samverkan med externa aktörer. Generellt upplever de intervjuade att den operativa samverkan med externa aktörer fungerar bra, till exempel genom Samverkan Stockholmsregionen och trafikförvaltningens Trygghetscentral, förutom när det gäller arbete i vissa utsatta områden där det inte alltid har funnits en fungerande samverkan.

Kontakterna med externa aktörer som kommuner, stadsdelsnämnder, poliser, bevakningsföretag, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), med flera, sker oftast lokalt på respektive sjukhus, på Locum eller inom respektive trafikslag på trafikförvaltningen eller ute hos en trafikoperatör. En effekt av decentraliseringen är emellertid att det är svårt för externa aktörer att veta vart de ska vända sig inom Region Stockholm för samverkan i trygghetsfrågor, både vid önskan om kontakt gällande kollektivtrafikverksamheten eller något område som berör en del av

hälso- och sjukvården. Det har också framkommit behov av ett mer strukturerat samverkan på en strategisk nivå.

"Gällande kriser så finns det bra samverkan."

"Situationen för våra verksamheter är värre i utsatta områden. Det har varit problem med att vi inte fått hjälp med pågående händelser eftersom polisen inte åker ut till området ensamma, utan måste vänta in kollega, och väktare inte åkt ut på grund av arbetsmiljöproblem. Vår personal blir väldigt utsatt i de områdena."

"Externa aktörer vill ha en enkel och tydlig ingång till Region Stockholm."

"Det finns inget strategiskt samarbete med kommunerna kopplat till brott- och ordningsstörningar."

Lagstiftning (Lokala ordningslagar/föreskrifter, övrig lagstiftning)

Generellt beskrivs lagstiftningen som tillräcklig. Snarare är upplevelsen att den lagstiftning som finns inte används i tillräckligt hög utsträckning. Det förekommer också viss kritik mot befintlig lagstiftning. Exempelvis upplevs ordningslagen (1993:1617) som omodern och ineffektiv för till exempel för arbete i utsatta områden.

"Det behövs en uppdaterad ordningslag och lag kring aktiv penninginsamling. De nuvarande är föråldrade för ett effektivt arbete i utsatta områden."

"Gällande lagstiftningen kring ordningsvakter så är det en gammal lagstiftning som reglerar en verklighet som inte finns längre. I vår värld så behöver vi kunna få visitera patienter för att ta bort knivar och vapen om patienten har kommit in via akuten med sådant på sig. För att kunna vårda patienten och för personalens säkerhet."

"Med lagstiftningen skulle vi vilja hitta ett sätt att – som blåljuspersonal – vara mer anonym som anställd."

3.2.1 Region Stockholms förmåga - analys

Trygghetskommissionens övergripande analys är att det finns potential att dramatiskt öka Region Stockholms förmåga att arbeta med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar genom en ökad samordning och en tydligare struktur. Det finns många engagerade medarbetare i Region Stockholm samt en medvetenhet om den ökade otryggheten. Det finns också ett pågående arbete i många delar, speciellt operativt.

De verksamheter som Trygghetskommissionen bedömer har kommit längst är trafikförvaltningen, Locum och Folktandvården. Överlag har man kommit längre inom kollektivtrafikområdet än inom hälso- och sjukvården och regionplaneringen. När trygghetsaspekter lyfts kopplat till regionplanering så har det framför allt varit trafikförvaltningen som varit avsändare, till exempel dessa kommentarer till en detaljplan från Stockholms stad:

"Det är avgörande för resenärer i kollektivtrafiken att miljön vid entréerna är överskådlig och lättillgänglig. Invid Husbys norra tunnelbaneentré ligger ett gång- och

cykelstråk kopplat till en bro under vilken bussar ansluter. De är därför en viktig länk i kollektivtrafiken. Invid detta stråk finns en parkeringsyta som är ett otrygghetsmoment som motverkar social hållbarhet och trygga resor. Med hänvisning till ovanstående anser trafikförvaltningen att denna parkering bör lösas på annat sätt om möjligt. Igensättande av butikers skyltfönster som exempelvis ICA-handlarens i anslutning till den ovan nämnda platsen befrämjar inte trygghet och bör undvikas. Belysningen i området bör planeras med omsorg för att stärka platsens upplevda trygghet. Trafikförvaltningen önskar fortsatt dialog i denna fråga för att komma fram till en så bra lösning som möjligt."

Det skulle både stärka och underlätta arbetet med att integrera säkerhet och trygghet i regionplaneringens olika nivåer såväl som i övriga delar av verksamheterna om det fanns en struktur i form av styrande dokument som arbetet och rutiner kan utgå från.

Utifrån intervjuerna verkar det saknas analytisk förmåga på en övergripande nivå vilket gör det svårt att arbeta proaktivt, vilket även är Trygghetskommissionens bedömning. Det sker inte någon samlad uppföljning av den informationen som rapporterats in från nämnder/bolag och det sker inte heller någon aktiv insamling av relevant information som kan sättas ihop till en samlad bild av läget i Region Stockholm, vilket försvårar ett övergripande ansvarstagande.

Trygghetskommissionen har i sitt arbete även tittat på de andra storstadsregionerna i Sverige för att jämföra arbetet med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar (se bilaga 3) och kan konstatera att Region Stockholm inom många området har kommit långt jämfört med de andra regionerna. En översiktlig jämförelse visar tydligt att det finns skillnader mellan regionernas arbete vilket stämmer väl med den bild av ett odefinierat område som presenterades i Trygghetskommissionens delrapport. Trygghet är inte tydligt definierat utan används i flera olika kontexter. Det handlar mer om tillit till samhällssystemet/demokrati och ekonomisk trygghet. Andra exempel är trygghet för barn i skolan, trygg vård och trygghet för resenärer. Samtidigt som de flesta exempel på praktiskt arbete handlar om olika former av platssamverkan som adresserar trygghet för medborgare i det offentliga rummet kring livskvalitetsbrott. Det finns inte något mönster för hur regionerna har organiserat trygghetsarbetet eller inom vilka verksamheter ansvaret finns.

3.2.2 Sammanfattning

Redan i dagsläget genomför Region Stockholm åtgärder för att minska brottsligheten och öka tryggheten. Det handlar om förebyggande insatser i form av ordningsvakter och väktare, larm och kamerabevakning, men också om insatser för att hantera brottslighetens konsekvenser i form av sanering av skadegörelse och klotter med mera. Intervjuerna visar samtidigt att det saknas ett sammanhållet och strukturerat arbete med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. Det visar sig tydligast i avsaknaden av intern samverkan, gemensamma system för styrning och uppföljning samt bristande resurser och låg kunskapsnivå. Detta innebär att det finns en stor potential att utveckla både det strategiska och operativa arbetet.

"Jämfört med fokus på hållbarhetsfrågor så är säkerhet inte prioriterat. Det finns inte heller samma möjligheter, till exempel krav kopplade till risk för ekonomiska viten."

"Jag hoppas att Trygghetskommissionens rapporter ska göra att ledningen ställer krav på verksamheterna att leverera på att öka tryggheten och säkerheten."

"Om jag fick önska så vore det att medarbetarna ska känna sig trygga och säkra på sin arbetsplats. Det skulle behövas en strukturerad utbildning för alla och flera gånger per år. Frågorna skulle också behöva lyftas upp på agendan, för det finns en oro ute i verksamheterna."

Region Stockholm behöver, för alla de som bor, visats och verkar i Stockholmsregionen, stötta varandra internt, samla kraft och prioritera arbetet med säkerhet och trygghet. Ett antal konkreta åtgärdsförslag för att öka Region Stockholms förmåga presenteras i nästa kapitel.

4. Förslag på åtgärder

En stor del i Trygghetskommissionens arbete har bestått i att ta fram, beskriva och analysera nuläget med säkerhet och trygghet i Stockholmsregionen. Arbetet bygger på ett stort antal intervjuer, möten, hearings, litteraturstudier och egen dataanalys. Sammantaget visar resultaten att Stockholmsregionen står inför enorma utmaningar vad gäller brott och otrygghet under de kommande åren och att behoven av nya idéer, nya lösningar och nya samarbetsformer är stora.

För att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen behövs en tydlig riktning – en målbild. Utmaningarna är många, berör olika konstellationer av aktörer och behöver mötas på olika tidshorisonter, varav några omgående här och nu, andra på kort sikt och ytterligare andra på längre sikt.

De förslag som presenteras i denna rapport tar främst sikte på den typ av brott och ordningsstörningar som framför allt påverkar människors livskvalitet i vardagen, så kallade livskvalitetsbrott. Det kan till exempel vara fråga om skadegörelse och klotter, ungdomsgång som stör ordningen i den offentliga miljön, nedskräpning, resor utan giltig biljett i kollektivtrafiken, förtäring av alkohol på platser med alkoholförbud etcetera. Denna typ av brott och ordningsstörningar påverkar situationen i hela Stockholmsregionen och är en grogrund för annan och grövre brottslighet.

För att förebygga och hantera dessa brott finns det insatser som Region Stockholm kan göra själva och saker som Region Stockholm kan göra tillsammans med andra aktörer i Stockholmsregionen. En del av dessa åtgärder är beroende av faktorer som beslutas på riksnivå, exempelvis i form av lagar och förordningar. Därför ingår i denna rapport även förslag på åtgärder som behöver genomföras nationellt.

När det gäller det arbete som bedrivs av Region Stockholm finns stora möjligheter att påverka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen genom den egna verksamheten som finns i hela regionen och som dagligen påverkar invånarna. Målet för Region Stockholms eget arbete med säkerhet och trygghet kan förtydligas ytterligare, exempelvis:

Kollektivtrafiken och vårdmiljöer ska vara trygga platser för alla som nyttjar den samhällsservice Region Stockholm har i uppdrag att leverera och för de tusentals personer som arbetar där. Det betyder att det ska råda nolltolerans mot brott och ordningsstörningar i all Region Stockholms verksamhet.

Mot bakgrund av brottslighetens och otrygghetens utveckling samt de utmaningar som väntar är det nödvändigt att såväl staten som de aktörer som är verksamma i Stockholmsregionen höjer ambitionsnivån och intensifierar arbetet med att skapa säkra och trygga miljöer.

För Region Stockholms vidkommande handlar det bland annat om att stärka säkerhetskulturen i hela organisationen och införa ett strukturerat arbetssätt för att kollektivtrafik- och vårdmiljöer ska vara säkra och trygga platser i samhället. Alla verksamheter inom Region Stockholm behöver veta hur de förväntas arbeta för att nå dit. Region Stockholms nuvarande säkerhetsorganisation har

trots stora ambitioner svårt att få genomslag för ett säkerhets- och trygghetsarbete kopplat till brott och ordningsstörningar i organisationen.

Trygghetskommissionen föreslår att Region Stockholms roll i att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen ska vara att säkerställa att de egna miljöerna kopplade till kollektivtrafik och hälso- och sjukvård är säkra och trygga platser och att Region Stockholm är en långsiktig, engagerad och tydlig samarbetspartner för Stockholmsregionens övriga aktörer. Alla aktörer i Stockholmsregionen behöver arbeta tillsammans för att öka säkerheten och tryggheten.

Trygghetskommissionen föreslår att Region Stockholms roll i att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen ska vara att säkerställa att de egna miljöerna kopplade till kollektivtrafik och hälso- och sjukvård är säkra och trygga platser och att Region Stockholm är en långsiktig, engagerad och tydlig samarbetspartner för Stockholmsregionens övriga aktörer.

De förslag som Trygghetskommissionen presenterar i denna rapport omfattar bland annat följande åtgärder:

PÅ NATIONELL NIVÅ

- Stärkt det rättsliga skyddet för utsatta yrkesgrupper i form av exempelvis bussförare och vårdpersonal vid akutmottagningar
- Utred förutsättningarna för en särskild kollektivtrafikpolis i statlig, regional eller kommunal regi

I STOCKHOLMSREGIONEN

- Initiera ett regionalt samarbete kring trygghetsfrågor för ett effektivt arbete
- Genomför en regional trygghetsundersökning för att skapa en gemensam lägesbild
- Inrätta ett kunskapscenter för att samla kunskap om effektiva trygghetsskapande åtgärder
- Genomför platssamverkan för att skapa säkra, trygga och attraktiva offentliga miljöer

I REGION STOCKHOLM

- Inrätta ett Trygghetskansli för intern samordning av arbetet med säkerhet och trygghet
- Genomför ett kunskapslyft för att stärka säkerhetskulturen i hela Region Stockholm
- Inrätta en trygghetsfond för att säkerställa ett kunskaps- och verklighetsbaserat arbete
- Genomför ett tekniksprång för att ta del av och nyttja nya idéer och lösningar

FORTSATT ARBETE I REGION STOCKHOLM

- Ta fram en strategi med fokus på förebyggande arbete mot våld och hot mot medarbetare
- Ta fram en strategi med fokus på de kriminella hoten i form av välfärdsbrottslighet och korruption riktade mot Region Stockholm

4.1 På nationell nivå

Många av de åtgärder som behöver genomföras för öka säkerheten och tryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen är sådana som kan göras av de regionala aktörerna själva, utan nationellt stöd. En del åtgärder är emellertid beroende av faktorer som beslutas på riksnivå, exempelvis i form av lagar och förordningar. Därför ingår i denna rapport även förslag på åtgärder som behöver genomföras nationellt.

Trygghetskommissionen föreslår att aktörerna i Stockholmsregionen gemensamt verkar för att skapa de ändringar i lagar och regelverk som behövs för att öka säkerheten och tryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen.

Exempel på åtgärder:

- Underlätta regelverket för kameraövervakning vid hotspots (allmän plats, kommunikationer, etc.) och teknik för facial recognition, s.k. biometriska data, för att snabbt kunna identifiera gärningspersoner och efterlysta.
- Utred hur sekretesslagstiftningen kan anpassas för att möta kraven på dels ökad sekretess till följd av en utbredd hedersrelaterad problematik, dels minskad sekretess till följd av behoven av förbättrad samverkan mellan myndigheter.
- Utökade befogenheter för ordningsvakter att bötfälla brott av enkel beskaffenhet som t.ex. skadegörelse, klotter och nedskräpning. Detta enligt erfarenheter från bl.a. New York och Amsterdam där snabba åtgärder kan riktas mot livskvalitetsbrott som därmed bidrar till ökad trygghet i samhället.
- Utred möjlighet för ordningsvakter att kunna få visitera patienter för att ta bort knivar eller andra vapen om patienten har kommit in via akuten.
- Förenkla möjligheten att säga upp hyreskontrakt för privatpersoner och företag som begår kriminalitet kopplat till bostaden, lokalen eller bostadsområdet.
- Ge ambulanspersonal möjlighet att ta del av polisens databas över adresser/personer där risk för våld föreligger.
- Stärkt det rättsliga skyddet för utsatta yrkesgrupper (exempelvis vårdpersonal vid akutmottagningar och bussförare).

Trygghetskommissionen föreslår övriga medskick till arbetet på nationell nivå.

Exempel på åtgärder:

- Utred förutsättningar för en särskild kollektivtrafikpolis i statlig, regional eller kommunal regi.
- Ta fram en gemensam nationell metod för att beräkna kostnader för brott och ordningsstörningar i offentlig verksamhet.
- Nationell harmonisering av begrepp som används i trygghetsundersökningar.

4.2 I Stockholmsregionen

I Stockholmsregionen finns en rad aktörer med möjligheter att förebygga och förhindra brott och otrygghet. Det handlar om både sådana med ett formellt ansvar för frågorna i form av polis, åklagare, tull etc., men också om andra viktiga aktörer som exempelvis regionens kommuner, fastighetsägare, näringsidkare, civilsamhället etc. som direkt eller indirekt har en betydelsefull roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Var och en av dessa aktörer kan göra mycket, men det är framför allt tillsammans som det finns förutsättningar för ett nytt och mer effektivt arbete.

Trygghetskommissionen föreslår att Region Stockholm tillsammans med övriga aktörer i Stockholmregionen ska säkerställa att det finns samlad regionövergripande information och en gemensam lägesbild i syfte att möjliggöra ett långsiktigt och kunskapsbaserat arbete med säkerhet och trygghet.

Förslag på åtgärder:

- Region Stockholm bör verka för ett regionalt kunskapscenter – förslagsvis placerat på länsstyrelsen – som kan fungera som en samlingsplats för kunskap om säkerhet och otrygghet i Stockholmsregionen. Detta kan även utgöra en grund för ett gemensamt regionalt påverkansarbete för att lyfta Stockholmsregionens gemensamma behov.
- Region Stockholm bör inleda ett samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och Polisregion Stockholm kopplat till den trygghetsundersökning som Polisregion Stockholm genomför i Stockholmsregionen och dess 26 kommuner. Tillsammans kan parterna genomföra en återkommande undersökning som kan brytas ned på basområdesnivå (och DESO-nivå), i nära samverkan med länets kommuner. Förutom att skapa en gemensam kunskapsbild så kan en sådan undersökning även ge Region Stockholm möjlighet att utveckla frågor kopplade till exempelvis kollektivtrafikmiljöer och sjukhusmiljöer som inte fångas upp via undersökningar på platserna i fråga.
- Region Stockholm ska medverka i den nya regionala ledningssamverkan som Länsstyrelsen i Stockholms län initierat kopplat till brott- och drogförebyggande arbete, och verka för att bredare trygghetsfrågor inkluderas i samarbetet, exempelvis hur trygghetsfrågor ska delges och redovisas i den veckovisa rapporteringen från samverkan Stockholm. Region Stockholm kan i detta forum dela information kring den regionala hotspotkartan och sjukhussurveys.
- Region Stockholm ska verka för ett nära samarbete med universitet och högskolor i syfte att ytterligare öka kunskapen om brottsligheten och otrygghetens utseende, utveckling och omfattning.
- Region Stockholm bör tillsammans med Länsstyrelsen Stockholm och Polisregion Stockholm utveckla en särskild brottsofferapp för att samla information om var personer som utsatts för brott kan vända sig för att få hjälp, stöd och skydd. Informationen ska ta höjd för olika typer av brott och olika lokala förutsättningar i Stockholmsregionen. Den ska dessutom vara tillgänglig på olika språk. Här behövs en nära samverkan med civilsamhällets aktörer.

Trygghetskommissionen föreslår ett tydligare samarbete mellan Region Stockholm och andra aktörer.

Förslag på åtgärder:

- Region Stockholm och Polisregion Stockholm bör upprätta en gemensam avsiktsförklaring och en samverkansöverenskommelse med fokus på säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar, i likhet med den som bland annat kommunerna har med Polisregion Stockholm. Exempelvis kan det tydliggöras att kommunpolisen har ett ansvar för dialog och samverkan med kollektivtrafikaktörer i området, eller respektive sjukhus säkerhetsfunktioner eller vårdenhetschefer vid vårdinrättningar.
- Region Stockholm ska förstärka samarbetet och stimulera närvaron av relevanta ideella organisationer på prioriterade kollektivtrafiksträckor och i prioriterade områden. Närvaro av exempelvis trygghetsvårdar är ett effektivt komplement för att öka tryggheten. Här kan det vara aktuellt att pröva så kallade sociala utfallskontrakt.
- Region Stockholm bör initiera ett samarbete med Västra Götalandsregionen och Region Skåne i syfte att utbyta erfarenheter och samla arbetet med att minska brottsligheten och öka tryggheten i Sveriges storstadsregioner.
- Region Stockholm bör föreslå att Sveriges kommuner och regioner (SKR) ska arbeta fram en gemensam modell för kommuner och regioner att beräkna kostnader för brott och otryggheter.
- Förutsättningarna ska undersökas för att i större utsträckning inrätta så kallade Idéburna Offentligt Partnerskap (IOP) med aktörer inom civilsamhället som arbetar med frågor som rör säkerhet och trygghet.
- Inför en gemensam regionövergripande policy om att klottersanering ska ske inom 24 timmar.

4.3 Region Stockholm

För att åstadkomma ett strukturerat arbetssätt inom Region Stockholm krävs både koncernövergripande åtgärder och åtgärder inom respektive verksamhetsområde. Nedan presenteras åtgärder som Trygghetskommissionen föreslår för att öka säkerheten och tryggheten för de som bor, vistas och verkar i Stockholmsregionen.

Koncernövergripande åtgärder

Trygghetskommissionen föreslår att säkerhet och trygghet tydligare integreras i Region Stockholms ledningssystem (ILS), då ett effektivt arbete förutsätter att det finns relevanta styrande dokument och central uppföljning.

Exempel på åtgärder:

- Alla relevanta styrande dokument ska stipulera att vård- och kollektivtrafikmiljöer ska vara säkra och trygga platser i samhället.
- En Trygghetsriktlinje eller motsvarande ska tas fram kopplat till Region Stockholms övergripande säkerhetspolicy. Där ska trygghet definieras och övergripande arbetssätt tydliggöras.

- Säkerhet och trygghet ska integreras i Region Stockholms övergripande hållbarhetsarbete.
- Försättningarna för ett koncerngemensamt system där samtliga bolag och förvaltningar kan rapportera incidenter/händelser/tillbud ska utredas.
- En Trygghetsrapport ska tas fram och bifogas Region Stockholms årsrapport. I den bör Region Stockholms samlade arbete med säkerhet och trygghet med tillhörande kostnader rapporteras, till exempel utvecklingsarbete, statistik över incidenter samt oönskade händelser. Den ska även inkludera verksamheter som inte ägs av Region Stockholm men som arbetar på uppdrag av Region Stockholm.

Trygghetskommissionen föreslår en stärkt samordning av arbetet med säkerhet och trygghet inom Region Stockholm.

Exempel på åtgärder:

- En trygghetsfunktionen ska inrättas i alla förvaltningar och bolag, med ansvar för att utveckla, samordna, implementera och följa upp det interna - och trygghetsarbetet. Denna funktion kan samordnas med säkerhetsfunktionen men behöver placeras centralt.
- En central strategisk funktion, ett Trygghetskansli, ska inrättas på Regionledningskontoret i anslutning till säkerhet- och beredskapsenheten för att säkerställa en intern samordning av arbetet med säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar. I nära samarbete med övriga förvaltningar ska Trygghetskansliet ansvara för att utveckla och ajourhålla hotspotkartan och utifrån den ta fram en lägesbild kvartalsvis. Funktionen ska även tillvarata och analysera annan relevant information som finns inom Region Stockholm i form av exempelvis statistik.
- Trygghetscentralen på trafikförvaltningen ska få i uppdrag att vara en resurs för alla Region Stockholms verksamheter (både kollektivtrafik och hälso- och sjukvård) i det operativa arbetet med leda och fördela trygghetsresurser som till exempel bevakningspersonal samt hantera eventuella gemensamma tekniska åtgärder som kameror eller centrala larmsystem.
- Koncernövergripande upphandlingarna av trygghetsresurser (ordningsvakter, trygghetsvärdar, skyddsvakter, väktare, larm och teknik) ska utvecklas i syfte att effektivisera och kostnadsreducera säkerhets- och trygghetsarbetet. Det är här viktigt att fokusera på att skapa ett aktivt deltagande från hela koncernen.
- Det ska säkerställas att alla verksamheter har nolltolerans mot skadegörelse och att all skadegörelse polisanmäls.
- Det ska säkerställas att alla verksamheter arbetar för att hot och våld mot personal ska polisanmälas.

Trygghetskommissionen föreslår att kunskapsnivån gällande säkerhet och trygghet ska höjas i hela Region Stockholm.

Exempel på åtgärder:

- Baskunskap/grundkunskap kring säkerhets- och trygghetsfrågor ska inkluderas i introduktion av nya medarbetare, i syfte att kontinuerligt bygga en säkerhets- och trygghetskultur i organisationen.

- Ett kunskapslyft ska genomföras med öronmärkta medel för att öka kunskapen och kompetensen i förvaltningar och bolag när det gäller frågor som rör säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar.
- Forum för säkerhetschefer och trygghetschefer inom Region Stockholm ska utvecklas i syfte att stimulera ett gemensamt kunskapsbyggande.

Trygghetskommissionen föreslår att metodutvecklingen ska stärkas.

Exempel på åtgärder:

- Den innovationsfond som finns i Region Stockholm ska utökas så att fler projekt för att utveckla ny teknik och nya lösningar för att öka säkerheten och tryggheten i verksamheterna kan få medel.
- En Trygghetsfond ska inrättas i syfte att möjliggöra för mindre aktörer som arbetar på uppdrag av Region Stockholm att utveckla sitt säkerhets- och trygghetsarbete kopplat till brott och ordningsstörningar och medverka vid till exempel platssamverkan.
- Det ska undersökas om det kan skapas verksamhetsövergripande forum för erfarenhetsutbyte för personal, för att underlätta för goda exempel att spridas mellan arbetsplatser.

Kollektivtrafiken

En viktig utgångspunkt för förslagen handlar om kollektivtrafikens betydelse för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, där kollektivtrafiken ytterst kan ses som Stockholmsregionens blodomlopp. Trygghetskommissionen föreslår att trafikförvaltningen utvecklar sitt interna arbete med säkerhet och trygghet.

Exempel på åtgärder:

- Allt strategiskt och operativt säkerhets- och trygghetsarbete i förvaltningen bör samlas till samma enhet.
- Analys- och uppföljningsförmåga av den egna säkerhets- och trygghetsstatistiken ska stärkas.
- Ekonomiska incitament för trafikutövarna att leverera på trygghetsindikatorerna i sina avtal ska utvecklas.

Trygghetskommissionen föreslår att arbetet med säkra och trygga fysiska miljöer utifrån kunskapen om situationell brottsprevention stärks inom kollektivtrafikområdet.

Exempel på åtgärder:

- Det ska säkerställas att alla stationer uppfyller säkerhets- och trygghetskraven i trafikförvaltningens "Riktlinje för resenärsmiljö".
- Det ska genomföras en inventering av befintliga stationsmiljöer och utarbetas åtgärdsplaner utifrån en tydlig prioriteringsordning.

- Vid utformning av nya stationsmiljöer ska standarden "BoTryggt2030" användas där det är relevant så att aspekter som rör säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar beaktas.
- Det ska utarbetas en strategi för platssamverkan som tydliggör vilken roll och vilket ansvar Region Stockholm ska ha. Region Stockholm ska i större platssamverkansprojekt representeras av personer från trafikförvaltningen och inte från utövarna/leverantörer, även om de också bör delta, och resurser bör tillsättas för att säkerställa en långsiktig medverkan.
- Trafikförvaltningen får i uppdrag att genomföra pilotprojekt som berör ny digital teknik för ökad säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar, till exempel säkra busshållplatser.
- Kunskapen från hotspotskartan om brottsligheten och otrygghetens koncentration ska användas för att utöka personalnärvaron på prioriterade sträckor. Arbetet ska följas upp och utvärderas.

Hälso- och sjukvården

Trygghetskommissionen föreslår att arbetet med säkra och trygga fysiska miljöer utifrån kunskapen om situationell brottsprevention stärks inom hälso- och sjukvården.

Exempel på åtgärder:

- Alla sjukhus bör uppfylla de delar i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) vägledning "Robusta sjukhusbyggnader" som berör trygghetsskapande åtgärder.
- Vid utformning av nya vårdmiljöer ska branschstandarderna "BoTryggt2030" användas där det är relevant så att aspekter som rör säkerhet och trygghet kopplat till brott och ordningsstörningar beaktas.
- Öka säkerheten och tryggheten i nuvarande blandzoner där verksamheten möter allmänheten (t.ex. entréer) genom att tydliggöra och stärka gränsen mot verksamheten, till exempel genom bemannade receptioner och ett tydligt inre skalskydd.
- Hälso- och sjukvårdsförvaltningen bör utreda hur de i sina avtal kan lyfta och kravställa arbetet med säkerhet och trygghet. Det är även viktigt att hälso- och sjukvårdsförvaltningens roll tydliggörs i relation till den centrala strategiska trygghetsfunktionen (Trygghetskansliet) på regionledningskontoret.

Trygghetskommissionen föreslår att Region Stockholm tillvaratar information gällande våld i offentlig miljö.

Exempel på åtgärd:

- Återkommande sjukhussurveys på akutmottagningar ska genomföras i syfte att kartlägga gatuvåldets utseende och omfattning samt för att få en bättre uppfattning om mörkertalets storlek. Åtterapportering och sammanställning kan bland annat ske till länsstyrelsens nya regionala ledningssamverkan som har till syfte att samla det brottsförebyggande arbetet i Stockholmsregionen.

Regional utveckling

Trygghetskommissionen föreslår att säkerhet och trygghet integreras i Region Stockholms arbete med regional utveckling och tillväxt.

Exempel på åtgärder:

- Säkerheten och trygghetens betydelse för regional utveckling ska lyftas fram och tydliggöras i revideringen och uppdateringen av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUF5.
- Det ska utarbetas en rutin för hur säkerhets- och trygghetsfrågor ska fångas upp i Region Stockholms yttranden över översiktsplaner och detaljplaner för att förhindra att Stockholmsregionen skapar miljöer där brottsligheten och otryggheten trivs och frodas återigen bygger in invånarna i otrygga miljöer.
- Säkerhets- och trygghetsfrågor ska lyftas ytterligare i befintliga samhällsbyggnadsforum kopplade till exempelvis regionala stadskärnor och social hållbarhet.

4.4 Fortsatt arbete inom Region Stockholm

Ett flertal frågor utanför Trygghetskommissionens uppdrag har identifierats som områden Region Stockholm behöver utreda djupare/vidare.

Trygghetskommissionen föreslår en kartläggning av befintliga arbetssätt och rutiner samt utarbetande av en strategi vad gäller:

- Våld och hot mot medarbetare.
- Välfärdsbrottslighet och korruption, exempelvis hur Region Stockholm kan förhindra att intyg från vården systematiskt används av kriminella.
- Brott i nära relationer.

Trygghetskommissionen föreslår en kartläggning kring hur de samlade kriminella hoten ser ut mot Region Stockholm omedelbart, på kort sikt och på längre sikt. I detta ligger att:

- Bedöma vilken förmåga som skulle behövas för att motverka och skydda sig om dessa hot.
- Fastställa vilken förmåga som finns i dagsläget.
- Föreslå hur förmågan skulle kunna stärkas med omedelbara åtgärder, på kort sikt och på 5 - 10 års sikt och vad dessa åtgärder skulle kosta, samt vilka styrdokument som behövs, hur säkerhetsledningen inklusive en förstärkt säkerhetsorganisation skulle kunna se ut och fungera.

Trygghetskommissionen föreslår en kartläggning av risken för brottslig verksamhet vid stora investeringar (leder till både dyrare investeringskostnader och minskade skatteintäkter.)

- Svartarbete, organiserad brottslighet, kartellbildning, korruption och ekonomisk brottslighet.

5 Referenser

- Brottsförebyggande rådet (2020:8). *Nationell trygghetsundersökning 2020*. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2005:8). *Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet*. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
- Harding, T. (2012). *Framtidens civilsamhälle: underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*. Stockholm: Statsrådsberedningen, Regeringskansliet.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. (2021). *Preventionsstjärnan*. Hämtat från <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/samhalle/social-hallbarhet/preventionspaketet.html>
- Polismyndigheten. (2020). *Polisregion Stockholms trygghetsundersökning*. Stockholm, Polisregion Stockholm.
- Polismyndigheten. (2021 a). *Kriminell påverkan i lokalsamhället – En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden*. Hämtat från <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2021/oktober/farre-sarskilt-utsatta-omraden-enligt-polisens-bedomning/>
- Polismyndigheten. (2021 b). *Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm 2021*. Hämtat från <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2021/oktober/nykartlaggning-av-kriminella-natverk-i-stockholm/>
- Region Stockholm. (2019). *SLL Mål och budget 2019*. LS 2017-1455.
- Region Stockholm. (2020). *Regionstyrelsens beslut att inrätta Trygghetskommissionen*. RS 2019-1061.
- Rostami, A., Mondani, H., Carlsson, C., Sturup, J. & Samecki, J. (2018). *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*. Stockholm, Institutet för Framtidsstudier.
- SCB. (2021). *Folkmängd i Stockholms län 2020*. <https://www.statistikdatabasen.scb.se>
- SOU 2021:49. *Kommuner mot brott*. Betänkande av Utredningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar. Stockholm, Regeringskansliet.
- Stiftelsen Tryggare Sverige. (2018:1). *Trygghet i samhället*. Stockholm, Stiftelsen Tryggare Sverige.
- Stockholm Handelskammare (2021). *Konjunktur och analys*. <https://stockholmshandelskammare.se/naringspolitik/konjunktur-och-analys>
- Svenskt Näringsliv. (2021). *Trygghetsbarometern Första kvartalet 2021*. Stockholm, Svenskt Näringsliv.
- Trygghetskommissionen. (2021). *Trygghet i fokus*. En delrapport från Trygghetskommissionen. Stockholm, Region Stockholm.

6 Bilagor

6.1 Bilaga 1: Styrgrupp och referensgrupper

Styrgrupp

Ordförande för styrgruppen har varit Kristoffer Tamsons (M) och ledamöter har varit Ulla-Britt Öhman (C), Nicholas Nikander (L), Fredrik Wallén (KD), Sverre Dahlstedt Eriksson (MP), Aida Hadzialic (S), Anna Sehlin (V) och Gabriel Kroon (SD).

Intern referensgrupp

Carl Magnus Rutherford (säkerhetschef, regionledningskontoret), Pelle Rytterlund (säkerhetsdirektör, trafikförvaltningen), Jeanette Hegedüs (trygghetschef, trafikförvaltningen), Ulf Engström (säkerhetsstrateg, Stockholms läns sjukvårdsområde), Anders Gidrup (säkerhetschef, Locum) och Melina Mellin (säkerhetschef, Södertälje sjukhus).

Extern referensgrupp

Lars Korsell (docent i kriminologi), Erika P Björkdahl (docent i civilrätt), Ann Hellströmer (socioekonom och grundare av Stödcentrum för unga brottsoffer), Nilla Helgesson (direktor/vd, Skyddsvärnet), Lena Brodin (trygghetssamordnare, Österåkers kommun), Thomas Mileborn (säkerhetschef, Sigtuna kommun), Catarina Klockerud (tf säkerhetschef, Huddinge kommun), Jan Landström (säkerhetssamordnare, Nacka kommun), Christer Nordström (pensionerad polis), Marie Wallin (tidigare åklagare), Per Eriksson (ordförande, Svenska Stadskårer), Ahmed Abdirahman (grundare och vd för stiftelsen The Global Village), Marit Appelgren (vd, ByggVesta Förvaltning) och Thomas Ahlskog (trygghetschef, MTR)

6.2 Bilaga 2: Hearingar

Som en viktig del i Trygghetskommissionens arbete att inhämta kunskap och bygga en gemensam lägesbild har sju digitala hearingar genomförts. Hearingarna och diskussionerna i samband med dem har varit en viktig grund för Trygghetskommissionens arbete med att ta fram förslag på åtgärder för att öka säkerheten och tryggheten i Stockholmsregionen.

1. Hearing om metoder för att kartlägga brott och otrygghet
2. Hearing om mörkertalens storlek
3. Hearing om brottsligheten och otrygghetens kostnader
4. Hearing om stöd till brottsoffer
5. Hearing om nya digitala verktyg för ökad säkerhet och trygghet
6. Hearing om situationell brottsprevention som ett verktyg för ökad säkerhet och trygghet
7. Hearing om erfarenheter av ordningsvakter för att minska brottsligheten och öka tryggheten

För att visa det breda deltagandet och de konkreta frågeställningarna som diskuterats presenteras nedan programmen för respektive hearing.

Torsdagen den 5 november 2020

Hearing om metoder för att kartlägga brott och otrygghet

Program

- 09.00-09.15 Inledning**
Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande, Trygghetskommissionen
- 09.15-10.15 Nationella modeller för att kartlägga brott och otrygghet**
- ULF-undersökningen**
Anne Danielsen Rackner
Utredare, Statistiska Centralbyrån
Alexandra Kopf Axelman
Enhetschef, Statistiska Centralbyrån
- NTU**
Thomas Hvitfeldt
Enhetschef, Brottsförebyggande rådet
- Polisens trygghetsundersökning**
Kjell Elefalk
Senior rådgivare, Stockholm Analytics
Mats Trulsson
Polisinspektör, Polisregion Syd
- 10.15-10.30 Paus**
- 10.30-11.10 Lokala modeller för att kartlägga brott och otrygghet**
- Polisregion Stockholm**
Peter Lindström
Docent och lektor vid Linnéuniversitetet
Patrick Widell
Regional brottsförebyggande samordnare, Polisregion Stockholm
- Erfarenheter från regionens kommuner**
Erik von Essen,
Samordnare, Länsstyrelsen i Stockholm
- 11.10-12.00 Diskussion om behov av och möjligheter till samordning av kartläggningar av utsatthet för brott och otrygghet**

Fredagen den 29 januari 2021

Hearing om mörkertalens storlek

Program

- 09.00-09.15** **Inledning**
Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande, Trygghetskommissionen
- 09.15-10.00** **Vad är mörkertal och vilka faktorer påverkar mörkertalens storlek**
Lina Fjelkegård
Fil.dr., Brottsförebyggande rådet
- 10.00-10.15** **Paus**
- 10.15-11.30** **Vad vet vi om mörkertalens storlek och därmed den verkliga brottslighetens utseende och utveckling?**
- Organiserad brottslighet
Lars Korsell
Docent, Brottsförebyggande rådet
- Våld i nära relationer
Jenny Westerstrand
Fil.dr., Uppsala universitet
- Sexualbrott
Åsa Witkowski
Verksamhetschef, Nationellt Centrum för Kvinnofrid
- Bedrägerier
Arber Jasharaj
Säkerhetssamordnare, Stiftelsen Tryggare Sverige
- 11.30-12.00** **Avslutande diskussion och frågestund**

Fredagen den 12 mars 2021

Hearing om brottsligheten och otrygghetens kostnader

Program

- 09.00-09.15** **Inledning**
Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande, Trygghetskommissionen
- 09.15-10.15** **Samhällets kostnader för brott och otrygghet
– en utblick**
Ingvar Nilsson
Docent
- 10.15-10.30** **Paus**
- 10.30-11.30** **Vad vet vi om brottslighetens och otrygghetens
kostnader ur ett svenskt perspektiv?**
- Fastighetsägarnas kostnader
Peter Ullmark
Operativ chef, Hembla/Victoria Park
- Samhällsekonomiska vinster med våldsförebyggande arbete
Camilla Nystrand
Forskare, Uppsala universitet
- Brott mot näringslivet
Karl Lallerstedt
Säkerhetsexpert, Svenskt Näringsliv
- 11.30-12.00** **Avslutande diskussion och frågestund**

Fredagen den 21 maj 2021

Hearing om stöd till brottsoffer

Program

- 09.00-09.15** **Inledning**
Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande, Trygghetskommissionen
- 09.15-10.00** **Brottsoffer – grindvakter till rättssystemet eller en utsatt grupp med tydliga rättigheter**
Magnus Lindgren
Brottsofferforskare
- 10.00-10.15** **Paus**
- 10.15-11.30** **Situationen för brottsoffer i Stockholmsregionen**
- Unga brottsoffer
Ann Hellströmer
Initiativtagare, Stödcentrum för unga brottsoffer
- Offer för sexuellt våld
Lena Maltzman
Medicinsk ledningsansvarig, Akutmottagningen för våldtagna (SöS)
- Brottsofferjourens erfarenheter
Bo Hansson
Ordförande, Brottsofferjouren Stockholm-Gotland
- 11.30-12.00** **Avslutande diskussion och frågestund**

Torsdagen den 26 augusti 2021

Hearing om nya digitala verktyg för ökad säkerhet och trygghet

Program

- 09.00-09.15 Inledning**
Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande, Trygghetskommissionen
- 09.15-09.45 Prediktiv analys inom säkerhet**
VD Juan Carlos Córdoba och Fil.dr. Francisco Gomez
Suenova AB
- 09.45-10.15 Ökad säkerhet och trygghet i kollektivtrafiken**
VD Robin Hellström
Teleste Sweden AB
- 10.15-10.30 Paus**
- 10.30-11.00 Systematiskt kunskapsbaserat arbete för ökad trygghet**
VD Johan Rydberg
Embrace Safety AB
- 11.00-11.30 Polisens arbete med bildanalyser**
Förste Forensiker Niclas Appelby
Nationellt Forensiskt Centrum (NFC), Polismyndigheten
- 11.30-12.00 Avslutande diskussion och frågestund**

Torsdagen den 23 september 2021

Hearing om situationell brottsprevention som ett verktyg för ökad säkerhet och trygghet

Program

- 09.00-09.15** **Inledning**
Kristoffer Tamsons (M)
Ordförande, Trygghetskommissionen
- 09.15-10.00** **Vad är situationell brottsprevention och hur kan denna kunskap bidra till ökad säkerhet och trygghet?**
Stadsplaneraren och arkitekten Bo Grönlund
Arkitekt högskolan Köpenhamn
- 10.00-10.10** **Paus**
- 10.10-10.50** **BoTryggt2030 – en modell för planering av säkra och trygga livsmiljöer**
Forskaren och stadsplaneraren Cornelis Uittenbogaard
Stiftelsen Tryggare Sverige
Säkerhetsstrateg Per Ehrengren
Sigtuna kommun
- 10.50-11.00** **Paus**
- 11.00-11.40** **Platssamverkan för säkra, trygga och attraktiva offentliga miljöer**
Samhällsplanerare och kulturgeografen Erika Sjöqvist
Stiftelsen Tryggare Sverige
Kommunpolis Jerry Elmqvist
Polisregion Stockholm
- 11.40-12.00** **Avslutande diskussion och frågestund**

Fredagen den 26 november 2021

Hearing om erfarenheter av ordningsvakter för att minska brottsligheten och öka tryggheten

Program

09.00-09.15	Inledning
Kristoffer Tamsons (M)
<i>Ordförande, Trygghetskommissionen</i>
09.15-09.40	Trafikförvaltningens resa med ordningsvaktstjänster
Trygghetsstrateg Jeanette Hegedüs
<i>Trafikförvaltningen</i>
09.40-10.00	Erfarenheter från Stockholms stads arbete med ordningsvakter
Säkerhetsstrateg Martin Berg
<i>Stockholms stad</i>
10.00-10.10	Paus
10.10-10.30	Region Uppsala arbete med ordningsvakter
Säkerhets- och trygghetsansvarig Mikael Eriksson
<i>Region Uppsala</i>
10.30-10.50	Erfarenheter från Jernhusens arbete med ordningsvakter
Säkerhetschef Michael Englund
<i>Jernhusen</i>
10.50-11.00	Paus
11.00-11.30	En ny lag om ordningsvakter m.m.
Särskild utredare Agneta Bäcklund
<i>Regeringskansliet</i>
11.30-12.00	Avslutande diskussion och frågestund

6.3 Bilaga 3: Utblick

Exempel från andra regioner i Sverige

En översiktlig jämförelse visar tydligt att det finns skillnader mellan regionernas arbete vilket stämmer väl med den bild av ett odefinierat område som presenterades i Trygghetskommissionens delrapport. Trygghet är inte tydligt definierat utan används i flera olika kontexter. Det handlar mer om tillit till samhällsystemet/demokrati och ekonomisk trygghet. Andra exempel är trygghet för barn i skolan, trygg vård och trygghet för resenärer. Samtidigt som de flesta exempel på praktiskt arbete handlar om olika former av platssamverkan som adresserar trygghet för medborgare i det offentliga rummet kring livskvalitetsbrott. Det finns inte något mönster för hur regionerna har organiserat trygghetsarbetet eller inom vilka verksamheter ansvaret finns.

Västra Götalandsregionen

Hållbara platser – Samverkan för regional serviceutveckling²⁵.

Västra Götalandsregionen har i projektet "Hållbara platser - Samverkan för regional serviceutveckling" arbetat med att utveckla en struktur för platssamverkan. Det övergripande syftet med projektet har varit att hitta gemensamma arbetssätt mellan olika avdelningar och förvaltningar i Västra Götalandsregionen samt mellan regionen, kommunalförbund och kommuner för att stärka platsers utveckling och därmed bidra till en attraktiv livsmiljö med tillgång till god service. Projektet har inte fokuserat på trygghetsfrågor men de har varit en del av processen.

Projektet har tagit fram en metod med olika steg indelade i två faser:

Fas ett: 1) Förankring i byggd och kommun, 2) Kartläggning, 3) Analys,

Fas två: 4) Gemensam målbild, 5) Lokal utvecklingsplan, 6) Organisation och resurser⁹.

Samordning för Trygghet i Kollektivtrafiken²⁶

Västtrafik har tagit fram en metod kring trygghetsskapande åtgärder i kollektivtrafiken som kallas Samordning, Trygghetsskapande åtgärder i Kollektivtrafiken (STK). Målet med STK är att öka det hållbara resandet i Västra Götalandsregionen och öka tryggheten i det kollektiva resande. STK utgår från ett resecentrum eller en annan fast punkt knuten till kollektivtrafiken och utgår sedan från tolv steg där det sker ett långsiktigt och strukturerat arbete med olika intressenter.

²⁵ Hållbara Platser Samverkan för regional serviceutveckling, Slutrapport från ett regionalt utvecklingsprojekt 2016-2020 med syfte att hitta arbetssätt för att stödja platsutveckling som stärker service och lokal utveckling, Björn Ohlén, Västra Götalandsregionen

²⁶ Detta stycke bygger på en intervju med Trygghet- och Säkerhetschefen på Västtrafik AB Fredrik Högbom 140421

1	Lokalisera platsen	Bestäm tillsammans vilken plats det gäller och dess yta/område
2	Problembild	Hur ser den påstådda problembilden ut och varför samlas vi i detta forum (upplevd problembild kan skilja sig från nulägesanalysen)
3	Vision och mediabudskap	Ta fram en vision för platsen och ett gemensamt budskap mot media (media kan även användas för att påvisa alla positiva krafter runt en plats)
4	Avgränsa området	Avgränsa området i 2 cirklar med intressenter – 250 meter från platsen och upp till 1 000m från platsen
5	Intressenter	Välj ut dina kärntintressenter (0-250m) och nyckelintressenter upp till 1 000m från platsen. Intressenter kan vara skolor, köpcentrum, specifika företag osv.
6	Organisation och resurser	Organisera en styrande organisation med representanter från både myndighetssidan som civilsamhället (viktigt med eldsjälur för trygghetsfrågor) samt strukturera gemensamma resurser som kan användas vid gemensamma insatser och/eller vid olika tidpunkter
7	Nulägesanalys	Gör en nulägesanalys över platsen – hur ser nuläget ut och skiljer den sig från problembilden som gjordes att vi valde att starta denna arbetsgrupp?
8	Orsaksanalys	Vad är orsakerna till att platsen upplevs som otrygg eller att det finns risk att utsättas för brott
9	Mätbara mål	Både långsiktiga som kortsiktiga mål tex vi ska öka tryggheten på platsen med +10% (nulägesanalysen måste då ta fram hur tryggheten är idag för att vi ska kunna mäta den)
10	Tidsplan	En gemensam tidsplan med de insatser som sker
11	Effekten av våra insatser	Mät effekten av det vi har gjort – har vi nått våra mål?
12	Utvärdera och summera	Stående punkt på agendan, hela tiden utvärdera – rätt insats vid rätt tidpunkt som anpassas efter en dynamisk nulägesbild

Metoden används i flera kommuner idag exempelvis Ale kommun, Herrljunga, Lerum och Alingsås. Då metoden är nyligen framtagna har inte något projekt hunnit slutföras. Ambitionen från Västtrafik är att de tar ett större ansvar för processens första sex steg och därefter låter kommunen ta huvudansvaret för de sista sex stegen.

Metoden är inte låst till enbart kollektivtrafikplatser utan går att använda på olika platser i samhället.

Trafikhändelserapport²⁷

Västtrafik rapporterar en gång per år en sammanställning av oönskade händelser i trafiken till sin styrelse. I den samlas rapportering kring bland annat följande.

- Trygghetsarbetet (trygghetsvärdar, ordningsvakter, trygghetsrapport till kommunerna, trygghetskameror, trygghetsvandringar, etc.)
- Säkerhetsarbetet (krisberedskap, kontinuitetsplanering, säkerhetsskydd, civilt försvar)
- Informationssäkerhet

²⁷ Trafikhändelserapport - Rapport Trygghet, Säkerhet och Trafikhändelser Helår 2020, 2021-02-10, Västtrafik

- Händelserapportering (incidentrapportering)
- Trygghetshändelser (hot/ofredande/ärekränkning/våld/misshandel personal och hot/ofredande/misshandel resenär)
- Säkerhetshändelser (brand i fordon, etc.)
- Skadade i kollektivtrafiken

Region Skåne

Trygghet i Folkhälsorapporten

Region Skåne genomför liksom Region Stockholm regelbundet folkhälsoenkäter för att kartlägga livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. I Region Skånes Folkhälsorapport 2020²⁸ finns ett kapitel kring trygghet där det bland annat förs en diskussion kring definition och en redovisning av fyra av enkätfrågorna:

- Rädsla att gå ut ensam
- Hot om våld
- Utsatt för fysiskt våld
- Ekonomisk stress

Resultatet analyseras sedan utifrån bland annat ålder, utbildningsnivå, jämförelse med riksnittet samt vilken kommun.

Skåne tillsammans mot brott

Region Skåne har medverkat i projektet "Skåne tillsammans mot brott"²⁹ med bland andra Länsstyrelsen i Skåne, bostadsbyggföretag och kommuner. Projektet handlade om brottsförebyggande samverkansarbete inriktat på insatser gällande platssamverkan. I det arbetet stod regionen för forskning och koordinering och hade ambitionen att vara en hävstång för kommunernas trygghetsarbete.

Skånepanelen

Det finns ett medborgarforum³⁰ som heter Skånepanelen där medborgare får lämna synpunkter vid olika aktuella projekt. Region Skåne menar att här är trygghetsfrågor viktiga och utgör en konkret del.

Region Blekinge

Trygghet i Region Blekinges lokaler och verksamhet

Region Blekinges säkerhetsstrategi³¹ beskriver ett systematiskt säkerhetsarbete som syftar till att invånarna ska känna trygghet i Region Blekinges verksamheter. Ett mål för säkerhetsarbetet är att patienter, besökare, resande, studerande, medarbetare och förtroendevalda ska vara trygga i

²⁸ <https://utveckling.skane.se/digitala-rapporter/folkhalsorapporten/trygghet/>

²⁹ <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.52ea1660172a20ba65c93b8/1599047828871/Handlingsplan%20brottsf%C3%B6rebyggande%202018-2020.pdf>

³⁰ <https://www.skane.se/politik-och-demokrati/Sa-kan-du-paverka/Medborgardialog/>

³¹ Säkerhetsstrategi 2019 – 2022, Region Blekinge

Region Blekinges lokaler och verksamheter. För att uppnå regionens uppställda vision och målbilder förutsätter det en trygg och säker verksamhet för ovanstående utpekade målgrupper. Det krävs att det kontinuerligt och långsiktigt sker insatser för att uppnå en trygg verksamhet ur ett säkerhetsperspektiv. Måttal utgörs av mätning av inträffade hot- och våldshändelser mot personal.

Internationella exempel

Amsterdam

Precis som i många andra europeiska länder har den nederländska polisen genomgått stora organisatoriska förändringar under senare år. År 2014 centraliserades polisen och mer än hälften av alla lokala polisstationer stängdes. Tillsammans med en förändrad omvärld och en större hotbild samt, inte minst, poliskulturen i sig har konsekvensen bland annat blivit att polisen i allt mindre utsträckning prioriterat den typ av brott och ordningsstörningar som påverkar människors livskvalitet i vardagen.

För att svara upp mot det gap som uppstått när den statliga polisen fjärrat sig från lokalsamhället har många städer anställt egna ordningsvakter (City Law Enforcement Officers/Buitengewone Opsporingsambtenaren). Uppskattningsvis finns 2 500 sådana tjänstemän i hela Nederländerna, varav cirka 750 stycken i Amsterdam, verksamma inom olika områden, däribland kollektivtrafik. Ungefär 400 av de särskilda tjänstemän som finns i Amsterdam arbetar som kommunala ordningsvakter med huvuduppgift att, i nära dialog med polisen, öka säkerheten och förbättra livskvaliteten för boenden, besökare och näringsidkare genom att arbeta med störningar, olägenheter och försämringar i den offentliga miljön och i kollektivtrafiken.

Funktionen kan närmast beskrivas som en kommunal polis eller en ordningspolis med begränsade polisiära befogenheter. De konkreta arbetsuppgifterna handlar om att samla information, ge information, upprätthålla lokala bestämmelser, övervaka ordningen, kameraövervaka, ta hand om störande beteenden och medverka för att upprätthålla ordningen vid särskilda händelser. Ordningsvakterna har rätt att begära identifikation och gripa personer som begår brott. De kan även utfärda böter för olika livskvalitetsbrott så som offentlig urinering, skadegörelse, nedskräpning, trafikförseelser, alkoholförtäring på platser med alkoholförbud etc.

Det finns även särskilda enheter som arbetar med att säkerställa att reglerna följs inom taxibranschen samt vid restauranger, nattklubbar och hotell. Detsamma gäller vid prostitution och olaga parkering på stadens gator. Vad gäller det senare kan nämnas att man varje år bogserar bort över 11 000 fordon som är parkerade på handikapplatser eller på platser där de hindrar trafikflödet. Till sin hjälp att upprätthålla ordningen har de bilar, bussar, bärgningsbilar, bilar med scanningutrustning, motorcyklar, cyklar och båtar. Vad gäller utrustning har samtliga ordningsvakter i Amsterdam handfångsel och kommunikationsradio. De som är verksamma inom kollektivtrafiken har även batong. I flera andra städer är alla ordningsvakter utrustade med batong och pepparspray, ett beslut som tas av de lokala politiska ledningarna.

Flertalet ordningsvakter har en treårig gymnasial yrkesförberedande utbildning inom blåljusområdet bakom sig. Dessutom måste samtliga ta två årliga utbildningsprogram som innehåller komponenter som intervjufärdigheter och att hantera och reagera på aggression och våld. Som en konsekvens börjar statusen på yrket långsamt öka, både i polisens och allmänhetens ögon.

New York

Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet var brottsligheten och otryggheten påtaglig i New York. Sedan dess har staden, polisen och andra aktörer bedrivit ett framgångsrikt arbetat för att vända utvecklingen, vilket resulterat i att den polisanmälda brottsligheten minskat med ca 80 procent sedan 1990-talets början. Utgångspunkten har varit tankarna om "Broken Windows" och betydelsen av att ta tag i mindre brott och ordningsstörningar, till exempel "tjuvåkning" i tunnelbanan, där över tio procent åkte utan att betala, skadegörelse i form av klotter, offentlig urinering etc. Ledord för det förändrade arbetssättet har varit ett citat av den amerikanska poeten Emily Dickinson: "If you take care of the small things, the big things take care of themselves".

Några av de första åtgärderna som genomfördes var att alla tunnelbanestationer byggdes om för att försvåra för resenärer att åka utan att betala. Därefter greps biljettlösa resenärer som fick handfängsel och fördes bort med bussar till domstolen, där de fick betala böter. Detta genomfördes även i välbeställda områden. En annan, till synes symbolisk åtgärd, var att måla två tunnelbanetåg vita varje gång de helt nedklottrade kom in i vagnhallen för att på så sätt visa att klotter inte tolererades. Tanken bakom dessa handlingar var att sända signaler om att ordningen skulle upprätthållas.

En viktig del bakom det framgångsrika arbetet i New York är alltså den upprustning som skett av kollektivtrafiken i staden, som ses som stadens blodomlopp. Som exempel kan nämnas att bara New Yorks tunnelbana transporterar cirka 6 miljoner passagerare varje dag. Sedan 1990 har antalet resenärer ökat mycket kraftigt i tunnelbanan, ändå har antalet anmälda brott minskat från i genomsnitt 48 brott per dag till 6 brott per dag (statistiken avser situationen före pandemin). Utgångspunkten för arbetet är att brottslingens beteende inte kan kontrolleras, men däremot är det möjligt att ta bort tillfällena att begå brott. Det innebär att många brottslingar är kvar i kollektivtrafiken. Skillnaden är att de numera vet att risken är stor att de åker dit om de begår brott. Skälen till detta är den tekniska utrustningen med bland annat kameror som ökar upptäcktsrisken samt att det i dagsläget finns cirka 2 600 poliser med särskilt uppdrag mot kollektivtrafiken.

Det är svårt att undvika att dra paralleller till Stockholms tunnelbana som har cirka 1,2 miljoner passagerare varje dag, men inga "tunnelbanepoliser". Till skillnad från New York finns det i Sverige heller ingen tillgänglig statistik över brott begångna i kollektivtrafiken. Undantaget är skadegörelse i form av klotter som redovisas med en särskild kod för kollektivtrafiken.

6.4 Bilaga 4: Region Stockholms organisationsschema (november 2021)

